

Alte Drucke

**EXPLICATIO || ORATIONIS || CICERONIS PRO || ARCHIA
POETA, OSTEN-||dens vsum artis Dialecticæ & ||
Rhetoricæ, tradita in scho=||la Luneburgensi || AB ...**

Cicero, Marcus Tullius

Witebergae, 1578

VD16 ZV 31062

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-149441

7
EXPLICATIO
ORATIONIS
CICERONIS PRO
ARCHIA POETA, OSTEN-
dens vsum artis Dialecticæ &
Rhetoricæ, tradita in scho-
la Luneburgensi

AB

ALBERTO LENICERO
RECTORE.

VVITEBERGÆ

Iohannis Cratonis heredes excudebant.

Anno 1578.

AD STUDIOSVM PVERVM.

Eloquij quisquis cura studioq; tenetur,
Quemq; iuuat pure verba latina loqui.
Audiat assiduo studio relegatq; labore,
Ingenij libros Marce diserte tui.
Tu pater es Latij sermonis & vnicus autor,
In labris habitat Suada venusta tuis.
Tu dictis animos mulces, tu pectora flectis,
Tu quacumq; voles parte mouere moues;
Te solum pubes studijs addicta sequatur,
Et puro & terso si volet ore loqui.
A te civilis petitur sapientia vite,
Publica quæ placido commoda iure regit.
Vt fias igitur sapiens fiasq; disertus,
Scripta puer semper fac Ciceronis ames.

OPTIMA INDOLE
PRAEDITO ADOLE-
SCENTI HARDVICO STVVERO,
patricio Lunæburgensi, suo disci-
pulo carissimo.

Rauiter Cicero in Ora-
tione pro Murena dixit,
Duas esse artes, quæ pos-
sent homines locare in am-
plissimo gradu dignitatis, quarum vna
sit Imperatoris, altera oratoris boni, Ab
hoc enim pacis ornamenta retinentur,
ab illo verò belli pericula propulsantur.

Nihil autem hoc tempore de Im-
peratoris boni dignitate dicam, qui fa-
cit, vt ciues opibus firmi, copijs locu-
pletes, gloria ampli & virtute honesti
esse possint, sed cum boni Oratoris offi-
cium intuemur, non possumus non af-
firmare duas esse hominis proprias ac
summas virtutes, quæ & vniuersæ vi-

EPISTOLA

tæ humanæ gubernationem continent,
 & ab omnibus, qui in studijs literarum
 versantur, magna cum cura & dili-
 gentia toto pectore expetendæ sunt,
 cognitio videlicet rerum bonarum, &
 vitæ humanæ vtilium, & dicendi fa-
 cultas, qua commodè & dilucidè res
 mente perceptas, & cognitæ alijs ex-
 ponere, & explicare possimus. Estq;
 hic præcipuus & vltimus finis, omni-
 bus sanis in discendo, & in omni vitæ
 institutione propositus, vt & mentes
 veris sententijs de Deo, de natura rea-
 rum, de totius vitæ gubernatione in-
 struant, & mediocrem sibi facultatem
 propriè ac dilucidè animorum sensa, ac
 cogitationes exprimendi comparent.
 Itaq; apud Xenophontem vir sapien-
 tissimus Socrates assenerat eos solum-
 modo honoribus dignos esse, qui & cog-
 nitio=

DEDICATORIA.

nitione variarum rerum præstent,
& dicendi facultate plurimum valeant.

Idem apud Thucydidem Pericles
sapientiæ laude celebris docet, cum
differit, eum virum anteferendum uni-
versæ multitudini. ὅς οὐδ' ἐν ᾧ ἡ πᾶσι ἐν
γνώσει τὰ δέοντα καὶ ἐρμηνεύει τὰ αὐτά.
Homerus etiā, cum sapientissimi regis
imaginem proponit, utriusq; virtutis
laudem ei tribuit. Inquit enim de Ulyssse
ὦ ἐνὶ μού μορφῇ ἐπέωρ, ἧς ὃ φρένες ἐοικασί.
Id est, Mente vales, iuncta est facundis
gratia dictis.

Cum igitur præcipua studia no-
stra ad Ecclesiæ & Reipublicæ utili-
tatem dirigenda sint, in hanc curam
summo studio incumbere debemus, ut
primum animos nostros σωεία, hoc est,
vera doctrina de Dei agnitione & in-

EPISTOLA

Vocatione, de natura rerum, de moribus, & de ijs rebus omnibus, quæ ad vitæ gubernationem necessaria sunt, instituiamus, postea etiam mediocri sedulitate nobis δύναντες ἐπιμενησθῶμεν, paremus, qua instructi possimus alios de rebus necessarijs & vtilibus commode, propriè & dilucidè docere.

Ad hoc autem summum in genere humano ornamentum nemo sine magno labore, studio ac quotidiana exercitatione peruenire potest. Estq; imprimis necessarium, vt in dicendo & scribèdo vnius boni ac eloquentis oratoris scripta imitemur. Cum vero Ciceronis in compositione diligentia summa fuerit, hunc iuuentuti Magistrum, hoc exemplum maxime proponere debemus, vt discat hunc toto animo, totaq; mente intueri, & hunc familiarissimum

DEDICATORIA.

sumum sibi facere, ut scribens imagi-
 nem orationis eius intueatur, ad eamq̃
 cogitationes ac stylum dirigat. In qua
 re mediocrem me diligentiam adhibu-
 isse non ignoras, Harduice carissime,
 qui me annos ferme tres docentem au-
 diuisti. Cum vero huius Orationis edi-
 tionem amici à me efflagitarent, eam
 tibi dedicare volui, ut mei erga te
 studij & amoris testimonium matri-
 tue matronæ honestissimæ, ostende-
 rem, & te in optimarum artium stu-
 dio semel feliciter suscepto confirma-
 rem. Natus es in amplissima familia,
 patrem habuisti virum omni genere
 virtutum clarissimum, qui tibi illustri-
 bus multarum laudatissimarum vir-
 tutum exemplis præluxit, quem te imi-
 tari omnino decet, ut de te illud Man-
 tuani, poëtæ castissimi, dici possit:

EPIST: DEDICAT:

In sobolem transire patris cum semine virtus
Sæpe solet, refertq; satus quo quisq; parente est.
Adde quod auditæ laudes, & clara parentum
Facta mouent animos, generosaq; corda nepotum
Sollicitant, & calcar habent, abiguntq; veternum.

Tu mi Harduice hoc scholasticum
munus in officina literaria patriæ tuæ
adornatum bono animo excipe, & opti-
mam meam erga te voluntatem, qua
deceat beneuolentia, complectere. Fi-
lius Dei Dominus noster Iesus Chri-
stus studia tua regat, eaq; tibi ac mul-
tis alijs, præcipuè vero huic inchtæ
Reipub: salutaria faciat. Bene ac fe-
liciter cum matre ac sororibus tuis ca-
rissimis vale. Luneburgi, die pri-
mo Augusti. Anno 1570.

M. Albertus Lenicerus
Schola Luneburgensis
Rector.

PRO-

PROLEGOMENA
IN ORATIONEM
CICERONIS PRO
ARCHIA.

DVo sunt studiorum fines, & totius gubernationis vitæ humanæ organa & ornamenta præcipua, quæ apud Thucydidem Pericles nominat γυνώσκειν τὰ δέοντα καὶ ἐρμηνεύσκει τὰ πάντα, id est, rectè de rebus omnibus cognitu necessarijs sentire ac iudicare, & ea quæ sentias, commodè & perspicuè eloqui, & alijs explicare. Vt igitur in omni cuiuscunq; auctoris boni, ita in Ciceronis etiam lectione, initio constituendum est, quam inde utilitatem & fructum referre possimus, tum ad σῶσις ip̄ seu rerum cognitionem, & formandum iudicium, tum ad δῶσις ip̄ ἐρμηνεύσκειν seu facultatem propria & perspicua oratione res animo conceptas exponendi: Plurimum autem ad utrumq; studiorum finem Ciceronis lectione conducit. Nam σῶσις ip̄ πολιτικῶν, seu sapientiam gubernatricem Reipublicæ, ac Imperiorum, & doctrinam de multis vitæ consilijs, & actionibus prudenter ac rectè instituendis Cicero non orationibus tantummodo & sententijs grauissimis, verumetiam insignibus consiliorum ac euentuum exemplis illustrat. Præterea quod ad δῶσις ip̄ ἐρμηνεύσκειν

PROLEGOMENA.

Epulwotmby attinet, Cicero unicum eloquentiæ lumen est, & satis abundè in facultate dicendi & scribendi iuuentutem informat, nec ab alio puritas latinæ linguæ haurienda aut discenda est, quam ex scriptis Ciceronianis.

Cum autem post enarrationem orationis pro M. Marcello aliam in manus sumendam esse viderem, elegi propter facilitatem dictionis & materiæ hanc, quam pro præceptore suo Archia Cicero habuit, in cuius explicatione hoc præcipuè conabor, ut rudis & ignara iuuentus præceptorum Rhetoricæ usum cognoscat & intelligat.

Sed priusquam ad auctoris orationem perueniamus, iuniores monendi sunt de exercitijs styli.

DEINDE, de consilio Ciceronis, quo hanc orationem habuit.

TERTIO, de Argumento.

QUARTO, de genere causæ.

QUINTO, de singulorum membrorum dispositione & serie.

SEXTO, de doctrina Ethica, quæ ex hac oratione haurienda sit.

POSTREMO, de puritate dictionis seu phraseos.

Quantum ad styli exercitationem attinet, prolixissimum esset omnes eius utilitates hic repetere. Obseruent autem iuniores breuiter has exercitationis styli utilitates:

Primum

PROLEGOMENA.

Primum, Ideo stylum exercere cogimur, ut doctrinam Ecclesiæ rectè explicare & proponere queamus.

Secundò, Ut Reipublicæ oratione prosimus.

Tertiò, Ut consilia principum, ciuitatum, & omnium legationum obire queamus.

Quartò, Ut in Scholis artes, linguas & doctrinam de Deo commodè proponamus ac feliciter propagemus.

Quintò, Ut in communi vita expeditissimam rationem habeamus scribendarum Epistolarum ac Orationum.

De consilio Ciceronis in recitanda hac oratione, & simul de Argumento.

Cicero vnicum eloquentiæ lumen, cum videret omnia studia & præcipuè eloquentiam communi hominum societati, & præcipuè amicis, & illis, à quibus antea beneficijs affecti sumus, prodesse debere, non grauatim operam suam A. Licinio Archiæ Poëtæ Græco & præceptoris suo offert. Cum igitur Archias iam senex à Graccho quodam apud Prætorem accusaretur, quod non esset ciuis Romanus, et falso illud sibi nomen ascriberet, eum in hac oratione Cicero, tum propter eruditionem
atq;

PROLEGOMENA.

atq; doctrinam, tum propter ipsius in se merita (Nam puerum Ciceronem Archias docuit) defendit. Orationem habuit Cicero coram Praetore, magno eruditissimorum hominum, & eorum qui literis fauebant, concursu, ostendit Archiam non solum ciuem esse, verum si non esset ciuis, dignum tamen esse, qui ob ingenium, artem Poëticam, & linguam græcam ciuitatis iure alijsq; præmijs donaretur.

De genere Cause.

In Rhetorica diximus duo aliquando causarum genera in oratione concurrere, cuius rei hic habes exemplum. Prior enim pars huius orationis est generis iudicialis, defenditur enim apud Praetorem Archias, quod sit ciuis Romanus. Cum igitur sit in genere iudiciali, necessario constituendus est status orationis. Est igitur hæc oratio in statu coniecturali, Cicero dicit Archiam esse ciuem, Græchus dicit Archiam non esse ciuem. Hinc oritur questio: An Archias sit ciuis.

Inuentione habita seu constituta, sequitur, vt de dispositione dicamus.

Promisi hesternæ lectione, me repetiturum breuiter præcepta artis Rhetoricæ in huius orationis explicatione. Cum igitur de inuentione satis dictum sit, sequitur vt ad dispositionem peruenia-

PROLEGOMENA.

ueniamus. Ergo iuxta partes orationis Rhetorices de dispositione dicamus, Idq; primo de dispositione exordij. Hic utilissimum erit ea cognouisse, quæ superius de exordij dispositione in genere dicta sunt.

Dispositio Exordij.

Vehementer conducit, vt scripturus vel lecturus aliquem autorem, totius orationis capita breuiter animo comprehendat, & nuda ac principalia membra complectatur. Sic enim scripturus melius videbit, quæ ornamenta accedere possint, & lecturus de scripto rectius iudicabit. Hac igitur causa adducti colligamus primo membra huius exordij iuxta rationem in Rhetorica traditam.

PRIMUM. Sententia quædam ponitur veluti exordij propositio, ex qua totum exordium nascitur. Hæc sententia petitur vel à personis vel rebus ipsis, vel ab adiunctis personis & rebus.

SECUNDO. Sequitur ratio seu causa superioris sententiæ.

TERTIO. Hæc ratio amplificatur vel aduersatiua, vel occupatione, vel simili quodam ornamento.

QUARTO. Additur Epilogus, in quo summam repetuntur membra in confirmatione posita.

Atq; hæc est exordij dispositio, nunc sequitur applicatio

PROLEGOMENA.

applicatio horum præceptorum ad textum Ciceronis.

Cicero in hoc exordio loco propositionis ponit sententiam sumptam à sua propria persona, & ex officio referendæ gratiæ, videlicet: Ego debeo Archiam tueri & defendere.

SECUNDO. Sequitur ratio, hoc est, prælatio huius sententiæ: Quia Archias adiuuit hoc meum studium dicendi.

TERTIO. Sequitur Epilogus: Cum beneficio Archiæ alijs opem ferre possim, decet ut ipsum quoq; defendam.

Hæc membra Dialecticorum more posita, tale facient Enthymema:

Archias adiuuit meum studium dicendi,

Ergo Archias rursus est adiuuandus.

Si integrum syllogismum facere volueris, adde maiorem propositionem, quæ omissa est:

Quisquis adiuuat alterius studium dicendi & eloquentiæ, ille rursus est adiuuandus.

QUARTO. Addit duas occupationes, quibus amplificat suam rationem. Nam cum dixerit, se Archiæ studijs adiutum esse, potuisset aliquis obijcere: Quid te oratorem adiuuare potuit poëta? Respondet Cicero: Iudices, Poëta Oratorem iuuare potest multum, plus, plurimum, (ut ita loquar) Quia artes sunt inter se cognatæ, & ut alibi Cicero inquit, catenatæ.

Secunda

PROLEGOMENA.

Secunda occupatio est: In foro contra-
uersiæ forenses tractandæ sunt, non recitandæ com-
mendationes studiorum. Respondet Cicero: Quia
pro Poëta & viro docto ita conuenit dicere, ne
Archias, qui non est versatus in foro, magis pertur-
betur, si visitatæ contentiones institutæ fuerint.

Hæc est Dialectica Exordij
Dispositio.

TEXTVS

propositio **TEXTVS ORATIONIS**
 Exordij à
 propria **EIVSQVE EXPLICATIO.**

Ciceronis
 persona &
 ex officio
 referendæ
 gratiæ
 sumpta.

*

Institutio =
 nem & di-
 sciplinam
 non sine
 causa con-
 iungit.

Si quid est in me in- Si quid. Propositio Ex-
 genij iudices, quod ordij: Eloquentia mea
 sentio quam sit exigua debet prodesse Archie.
 um, aut si qua exerci- Sed hic vide adolescens,
 ratio dicēdj, in qua me magnam inter Dialecti-
 non inficior mediocri- cam & Rhetoricam dis-
 ter esse versatum, aut ferentiam. Cicero enim
 si huiusce rei ratio ali- hanc breuem propositio-
 qua ab optimarum ar- nem miro orationis in-
 tium studijs & disci- cremento exornat.
 plina profecta, à qua

ego nullum confiteor quam sit exig. In Rhe-
 ætatis meæ tempus toricis habuimus, ora-
 abhorruisse, earum re- tionum vestibula non de-
 bere esse pomposa, aut
 arrogantia, sed modesta, præsertim cum de nostra

* Cicero persona agimus.

lib. 3. ad He-
 ren: In om-
 ni doctri-
 na infirma
 est omnis
 artis præ-
 ceptio sine

aut si huiusce rei ratio. q. d. Quantum valeo in-
 genio, exercitatione, & facultate dicendi, ea nunc
 Archiam iuuare debeo.

earum rerum. Quas ingenio, quas exercitatione,
 quas disciplina adeptus sum.

summa assiduitate exercitationis.

prope

PRO ARCHIA.

prope suo iure. Fuit. n. rum omnium vel in-
meus præceptor, qui ius primis hic A. Licinius
habet repetendi benefi- fructum à me i repe-
cium à discipulo. Et ob- re propè suo iure de-
seruent iuniores hos versus :

Dij, maiorum umbris tenuem, & sine pondere terrā
Spirantes crocos , & in urna perpetuum ver,
Qui præceptorem sancti voluere parentis
Esse loco &c.

Nā quoad Ratio pro- Nam quoad longissi- Ratio pro-
positionis, quæ est Ante- mè potest mens mea positionis.
cedens Enthymematis. respicere spacium præ-
Estq; hæc Dialectica sen- teriti temporis, & pu- Carneades
tentia: Archias enim me- eritiæ memoriam re- de suo præ
am eloquentiam pluri- cordari vltimam, hunc ceptore
mum iuuit. video mihi principem Chrysippo

inde. scili. à spacio præ- & ad suscipiendam & dicere soli-
teriti temporis & pueri- ad ingrediendam ra- tus est: Nisi
tia memoria vltima. tionem horum studi- Chrysip-
ad suscipiendā, id est, orum extitisse. pus fuisset,

Achias fuit mihi autor, vt me ad facultatem oratori- ego profe-
am adiungerem, & monstrauit mihi rationem pro- cto non
cedendi in hac oratoria facultate. essent.

Quod si hæc vox. Am- Quod si hæc vox hu- Epilogus
plificatio à minori, cuius ius hortatu, præceptis- siue con-
hæc est sententia: Multis que confirmata, non- clusio Ex-
alijs mea dicendi facul- nullis aliquando saluti ordij.
tas profuit. Ergo multò fuit, à quo id accipi-

B mus

huius beneficii ORATIO CICERONIS

mus, quo cæteris opi- magis illi, qui eius autori-
tulari, & alios seruare fuit, opitulari debet.

possemus, huic profes- * Insignis locus, admo-
sio ipsi, quantum est nens omnes discentes, vt
situm in nobis, & opē grati sint erga suos
& salutem ferre debe- præceptores, à quibus in
mus. artibus instituti, & ad

mus, artibus instituti, & ad omnem honestatem informati fuerunt. Sic Scipio amavit præceptorem suum Ennium, C. Julius Cæsar Aristotem Philosophum. Pompeius Cratippum. Augustus Athenodorum usq; ad senectutem apud se retinuit.

Ac ne quis à nobis Ac ne quis. Aduer-
Prima Oc. hoc ita dici fortè mire- satiuu prima qua soluis
cupatio seu tur, quod alia quædam obiectionem: Cicero tu
Aduer sati- in hoc sit facultas inge- es Orator, Archias Poe-
na. ni, neq; hæc dicendi ta, quomodo Orator à
ratio, aut disciplina, nec Poeta iuuatur.

nos quidem huic cun- nec nos quidem. id
cti studio penitus vn- est, nec ego me solum
quam dediti fuimus. omni tempore studio di-

Solutio Oc Etenim omnes artes cendi consecraui.
cupationis. quæ ad humanitatem Etenim omnes artes.
per. *Solutio obiectionis, q. d.*

Omnes artes humaniores inter se cognatae sunt, &
quasi vinculo nexae cohaerent. Ergo & oratoria
& poetica facultas.

ad humanitatem. *Observent studiosi nostras li-
teras*

PRO ARCHIA.

teras plurimum facere pertinet, habent quod-
ad humanitatem, ut re- dum commune vincu-
etè Ovidius dixit: Arti- lum, & quasi cognatio-
bus ingenuis, quarum ti- ne quadam inter se
bi copia magna est, continentur. *firmiter se sunt*
Pectora mollescent asperitasq; fugit. *Item: dere iun-*

Didicisse fideliter artes *Altera virtus quæ dicitur de se*
Emollit mores, nec sinit esse feros. *Ab ista dicitur de se, ratione ad quæ*

Sed ne cui. *Secunda* Sed ne cui vestrū mi-
Aduersatiua: Negotium rum esse videatur, me-
Archie est generis Iudi- in quæstione legitima, *Secunda oca-*
cialis, qui ita à Cicerone & in iudicio pub., cum *cupatio si-*
defendendus erat, quem- res agatur apud Præ- *ue Aduer-*
admodū à Graccho erat torem populi Roman- *satiua.*

accusatus, sed Cicero ni lectissimum virum, ** Demost: In*
postquā breuiter ostendit Arhiam esse ciuem, iudices, tanto conuen- *seueritate*
relieta causa, incipit lau- *Iudicis sita*
dare Poetam Archiam & studia literarum, quod *est legum*
quidem à causa multum alienum esse videbatur, ita *autoritas.*

hic per occupationem petit sibi veniam dari.

in quæstione. id est, in causa, quæ est ex legibus
iuxta fori consuetudinem tractanda.

lectissimum virum. Nam Prætores erant viri
integritate & innocentia præstantes, erantq; iuris
ciuilis custodes, qui præerant vrbi absente Consule
cum exercitu.

seuerissimos iudices. *Amplum est Epytheton.*

ORATIO CICERONIS

Decet enim bonum Magistratum non indulgere aut cedere subditorum delictis. Estq; Seueritas vir- tus, cuius extrema sunt indulgentia & immanis cru- delitas.

Responsum
tu hominū ac frequen- à consuetudine iu-
tia, hoc vti genere di- dicatorum. Nā in iudi-
cendi, quod non mo- cijs nō artium aut Phi-
do à consuetudine iu- losophiæ vocabulis vti-
dicatorum, verum eti- mur, sed hæc habent su-
am à forenli sermone os peculiare terminos.

abhorreat, queso à vo-
bis iudices, vt in hac à forenli sermone.
causa mihi detis hanc Nam in foro alia est di-
veniam, vobis, quem- cendi ratio.

admodum spero non
molestam, vt me pro
summo poëta, ac eru-
ditissimo homine di-
centem, hoc concursu
hominū literatissimo-
rum, hac vestra huma-
nitate, hoc deniq; Pre-
tore exercente iudici-
um, Patiamini de istu- in eiusmodi perso-
dijs humanitatis ac lite na. Quæ persona non
rarum paulo loqui li- est assuesacta ad contro-
berius, & in eiusmodi uersias forenses.
persona, quæ propter

Schol

PRO ARCHIA.

Schola habet vacatio-
nem omnium munerum, nîmè in iudicijs peri-
oculum nomen habet ab ocio, culisq; tractata est, vti
In scholis enim ocium ha- prope nouo quodam
bemus ab omnibus dome- & inusitato genere di-
sticis negocijs, vt religio- cendi.
nem & omnes disciplinas vtiles Reipub: discamus.

*
Ouid: Car-
mina seces-
sum scri-
bentis &
ocia quæ-
runt. Item:
Sylua pla-
cet Musis
vrbs est

Dispositio Propositionis.

Quoniam Cicero instituet hic narrationem de inimica
vita Archiæ, præmittit Propositionem, ne auditores
suspensos & futuræ actionis ignaros detineat. Iam
repetant studiosi ea quæ supra in Rhetoricis de pro-
positionis dispositione dicta sunt.

PRIMO, Præcipiunt Rheto- res, vt propo-
siti- o sit brevis & dilucida

SECUNDO, Vt fiat distributio in paucas
partes essentielles seu integrales, non nimis exiles
aut multas, ne auditor ipsa multitudine defatige-
tur.

TERTIO, Vt partes eo ordine explicentur
quo propositæ sunt.

Hæc præcepta applicent studiosi ad hanc pro-
positionem.

Primo enim hæc propositio est perspicua &
brevis.

Secundo, Certas partes proponit. Primo enim

B. 3

inquit:

ORATIO CICERONIS.

inquit: Ostendam Iudices Archiam esse ciuem. Secundo, Perficiam hac mea oratione, vt si non esset ciuis, tamen in ordinem ciuium eum adsciscendum esse.

Tertio. Has duas propositiones, ordine explicat, & ad eas reliqua omnia, quæ in tota oratione agentur, referenda sunt.

Textus Orationis.

Quod si mihi à vobis tribui concedique sentiam, perficiam profecto, vt hunc Aulum Licinium non modo non segregandum, cum sit ciuis, à numero ciuium, verumetiam si non esset, putetis adsciscendum fuisse.

Quod. Videlicet vt me bona pace audiat, & mihi de studijs liberius loqui concedatis.

Dispositio Narrationis.

Sequitur Narratio. Narrationes autem, vt in Rhetorica dictum est, ordinem rerum vt gesta sunt, sequi debent.

PRIMO, Consilia factorum exponuntur.

SECUNDO, Acta.

TERTIO, Euentus.

QUARTO, Euentuum cause recitantur.

ES

P R O A R C H I A .

Est autem præsens Narratio rei factæ eiusq; cause, de qua iudicium futurum est generalis expositio, quæ sedem ac fundamentum constituendæ fide ponit, in quo omnia Argumenta, in quæ confirmatione postea copiosius exponuntur, latitant. Nunc applicamus hanc narrationem ad præcepta iam dicta.

In Narrationibus videndum est, de quibus rebus præcipuè agatur in sequenti orationis parte. Decernitur autem Archiam esse ciuem, quod ut obtineat Cicero, præmittit Narrationem, cuius membra etsi velut in confirmatione non omnino probant hanc propositionem, tamen ad probandum multum conducunt.

Consilium. Ut Archias in maiori autoritate & honore esset apud omnes, non solum didicit rectè artes humanitatis, sed etiam se ad scribendi studium contulit.

Acta. Antiochiæ igitur omnibus facile ingenio antecelluit. Postea in Asia & Græcia, magnum honorem sibi acquisiuit. Tarentini Rhegini & Neapolitani eum ciuitate donare voluerunt. Multis honestis viris, qui in textu nominantur, familiaris fuit.

Euentus. Tandem post multas peregrinationes Heracliæ iure ciuitatis donatus est, seq; in numerum ciuium inscribi impetrauit.

Causa Euentus. A Syllano & Carbone lex

B 4 lata

ORATIO CICERONIS

lata erat, ut ciues Romani essent, qui ex fœderatis ciuitatibus ascripti fuissent, si tum cum lex ferebatur in Italia domicilium habuissent, & si intra sexaginta dies nomina sua apud Prætorem professi essent. Hac lege adductus Gracchus quidam Archiam Poëtam in iudicio accusauit, quod in vrbe se pro ciue gereret, cum non esset ciuis. Negauit enim Archiam ascriptum esse fœderatis ciuitatibus, cui contradicit Cicero. Sit autem totius huius partis hic Syllogismus:

Quicumq; confœderatis ciuitatibus ascriptus fuerit, & domicilium habuerit in Italia, tum, cum lex ferebatur à Syllano & Carbone, & sexaginta diebus apud Prætorem professus fuerit, is est ciuis Romanus.

Atqui Archias confœderatis ciuitatibus est ascriptus, & habuit domicilium in Italia tum, cum lex ferebatur, & professus est nomen apud Prætorem populi Romani.

Ergo Archias est ciuis Romanus.

Minor est κρισιμώδης, de qua est dimicatio, & quæ in confirmatione probanda erit, qua probata conclusio fit plana.

TEXTVS ORATIONIS

EIVSQUE EXPLICATIONIO.

Nam

PRO ARCHIA.

quibus ætas puerilis. Nam vt primum ^{Narratio.}
 Intelligit artes liberales, ex pueris excessit Archia. ^{grammatica ad scribendum}
 quas dicit Archiam in archias, atq; ab his arti-
 dolescentia cognouisse. bus, quibus ætas pue-
 ad humanitatem. Nā rilis ad humanitatem
 studiosi doctrinarum hu- informari solet, se ad ^{Consilium.}
 maniores sunt quam alij scribēdi studium con-
 homines, iuxta Poetæ di- tulit, primum Antio- ^{Acta.}
 etum: Scilicet ingenuas chix (Nam ibi natus
 didicisse fideliter artes, est loco nobili, celebri
 Emollit mores nec finit quondam vrbe & co- ^{Latina Archia}
 esse ferus. ^{Antiochia} pioia, atque eruditissi- ^{fuit Syria}

Antiochiæ. Antiochia mis hominibus, libera-
 metropolis Syriæ, quam lissimisq; studijs afflu-
 Suidas refert à Seleuco enti) celeriter antecel-
 conditam, & à filio Antiochi celeriter antecel-
 tiocho sic dictam. In hac gloria contigit.
 vrbi discipuli Apostolorum doctrinam de CHRIS-
 T O amplectentes primum Christiani nominati
 sunt. Hic celebris schola fuit, cuius lector & audi-
 tor proculdubio D. Paulus fuit. Antiochena Syno-
 dus damnauit Paulum Samosatenum.

ingenij gloria. Id est, propter eruditionem,
 quæ sola est ingenij gloria.

* Obserua accuratissimam docendi & instituendi
 rationem apud veteres fuisse. Vide Quintilia-
 num.

B 5

Post

ORATIO CICERONIS

Post in cæteris Asiæ post in cæteris Asiæ
partib. cunctæq; Græ- partibus. Eximia laus
ciæ, sic eius aduentus Poëtæ Archiæ ab incre-
celebrabatur, ut famā dibili omnium fauore, et
ingenij expectatio ho- iam absentium. Est autē
minis, expectationem huius Periodi hæc sen-
ipſius aduentus admi- tentia: Quamquam de
ratioq; superaret. Archiæ ingenio magna
fama erat in Asia & Græcia, tamen expectatio eius
tantō maior erat fama, quantum hanc ad quos venie-
bat expectatus, admiratio eius præſentis vincebat,
tanta ſcilicet erat in vultu ſeueritas atq; in verbis
fides.

Erāt tum Italia plena Græcarū artiū ſtudiaq;
hæc & in Latio vehemētius tum coleban-
luntur artes,
tur, quam nunc iſſdem Et vigent vrbes, populi
in oppidis, & hic Ro- que leges.
mæ propter Tranquil Omnis et virtus pietasq;
litatem populi Roma- vero floret honore.
ni non negligebantur.

* Considerentur peregrinationes Muſarum, quæ
tandem ad nos peruenerunt, & ſedem ſibi in noſtra
Saxonia elegerunt.

Hic ubi rara campis Arbor æſtiua recreatur um-
bra,

Quod latus mundi nebulae malusq; Iuppiter urget.
Itaq;

Laus Ar-
chie.

etiam

fama enim fuit
et deinde quod
et deinde quod

et deinde

et deinde
et deinde
et deinde

et deinde
et deinde
et deinde

PRO ARCHIA.

Itaq; hunc & Tarenti-
ni & Rhegini, & Nea-
politani, ciuitate cate-
risque præmijs dona-

qui de ingenijs iudi-
care, id est, omnes qui quid de ingenijs iudi-
magnificiebant et ama-
bant doctos viros.

gnitione atq; hospitio
dignum existimarunt.

Natus est, id est, eius Hac tanta celebritate
aduentus incidit in tales famæ, cum esset iam
consules.

absentibus notus Ro-

alter res ad scriben-
mā venit Mario Con-
dum, id est, potuit ei fule & Catulo. Natus
suppeditare materiā su-
est primum Consules
orum carminum.

eiusmodi, quorum al-

tum etiam studium, ter res ad scribendum
id est, qui libenter lege-
re & audire carmina, gestas tum etiam fu-
Archie possent.

dium atq; aures adhi-
bere possent. Sratim

Prætexta fuit apud Ro-
manos genus vestimenti tus etiam tum Archi-
oblongū & talare, quod as esset, eum in domū
pueri nobiliū gestabant. suam receperunt.

Vnde prætextati dice-
bantur, qui nondum decimum septimū annum præ-
terierant. Prætexta autem
xabatur dicta est.

tarantini et
calabro, s. de
tunc

hæc enim a
tunc est offi-
ciis

ad quæ illi
retinebantur

quæ quæ
al

est in
fuit in
fuit in

quæ quæ
Natalis

apud offi-
do

in
in
in

in
in
in

in
in
in

in
in
in

in
in
in

in
in
in

in
in
in

in
in
in

in
in
in

in
in
in

in
in
in

in
in
in

in
in
in

in
in
in

in
in
in

in
in
in

in
in
in

in
in
in

in
in
in

in
in
in

ORATIO CICERONIS

Sed enim hoc non so- hoc. scilicet quod rece-
lum ingenij ac litera- ptus est in familiam Lu-
rum, verumetiam na- cullorum.

turæ atq; virtutis fuit, Sed enim hoc non so-
ut domus quæ huius lum. Obseruent studiosi
adolescentiæ prima hunc locum & cogitent
fuerit, eadem esset fa- mores ita esse gubernan-
miliarissima senectuti. dos, ut bonu nomen apud
alios deponamus, nec mentes aliorum à nobis aba-
lienemus. Veteres ius hospitalitatis sanctissime co-
luerunt, & retinuerunt, & fuerunt quasi foedera
quædam inter socios vnius mensæ, unde dicitur:
τὸς ἄλλας καὶ τὴν τράπεζαν μὴ παραβαίνειν.
id est, in salem & mensam non est peccandum.

Erat temporibus illis
iucundus Metello, illi,
Numidico, & gius Pio Numidico. Hoc co-
filio, audiebatur à M. gnomen fuit Metello, à
Aemilio, viuebat cum re gesta in Numidia con-
Quin. Catulo, & patre tra lugurtam.
& filio, à L. Crasso co-
lebatur.

De Q. Catulo Val. Maximus sic inquit: Q. Ca-
tulum populus Romanus voce sua tantum non ad-
sidera vsq; euexit. Nam cum ab eo pro Rostris in-
terrogaretur, si in uno Pompeio Magno omnia re-
ponere perseverasset, absumpto illo subiti casus in-
cursu, in quo spem esset habiturus, summo consensu
acclamauit: In te. &c: Summi

PRO ARCHIA.

Summi hi in Repub. Ro- Lucullos vero et Dru-
mana viri fuerunt, ut hi- sos, & Octavios, et Ca-
storie ubiq; testantur.

tonem, & totam Hor-
tensiorum domū de-
uinctam consuetudi-
ne cum teneret, affici-
ebatur summo hono-
re, quod eum non so-
lum colebant, qui ali-
quid percipere aut
audire studebant, ve-
rum etiam si qui for-
tè simillabant.

*Transitio ad eam aetatem in qua Heraclea
civitas facta est, fuit autem Hera-
clea opulenta & clara civitas magni-
ficentissime iure formata*

Interim satis lon- Euentus.

go interuallo, cum es-
set cum L. Lucullo in † al.

† Siciliam profectus, Ciliciam.

& cū ex ea provincia
cum eodem Lucullo

Magna laus Bonæ Rei- decederet, venit Hera-
pub. cleam, quæ cum esset

Quia Heracleensibus fuit cum Romanis
civitas equissimo iure
ac fœdere, adscribi se

Pe se, id est, propter ex- in eam civitatem vo-
cellentem eruditionem di- luit, idq; cum ipse per
gnus civitate existimatus se dignus putaretur,
est.

tum autoritate & gra-
tia

ORATIO CICERONIS

tia Luculli ab Heracli-
enlibus impetrauit.

Causa Data est ciuitas Sylla-
sententia ni lege & Carbonis, si apud Præto-
rem es-

qui foederatis ciuitati-
sent professi, Profitea-

bus adscripti fuissent, si
apud Præto-rem, est-

tum cum lex fereba-
nomen & censum indi-

tur in Italia domicili-
care coram Præto-
re. Ta-

um habuissent, & si se-
lis professio fiebat quin-

xaginta diebus apud
to quoq; anno. Id vero

Præto-rem essent pro-
apud Præto-rem censum

fessi, Cum hic domici-
agere dicitur.

lium Romæ & multos
iam antea annos habe-

ret, professus est apud
Præto-rem Q. Metel-

Extat iucunda narratio
lum familiarissimum de vita, moribus & fine

suum. Si nihil aliud Q. Metelli in lib. 7. Ma-
nisi de ciuitate ac lege ximi, quam studiosi do-

dicimus, nihil dico mi relegant.
amplius, causa dicta

est.

Dispositio

PRO ARCHIA.

Dispositio confirmationis, Aut,
primæ Orationis
partis.

Supra audiuius in propositione, Ciceronem de duabus rebus in hac oratione dicturum: P R I M O, Archiam esse ciuem Romanum. S E C U N D O, Si Archias non esset ciuis, tamen eum propter excellentem eruditionem in ciuem esse asciscendum. Haftenus igitur Cicero ostendens Archiam esse ciuem, & confœderatis ciuitatibus ascriptum, & domicilium habuisse in Italia, hoc præcipue Syllogismo in fine Narrationis vsus est:

Qui ascriptus est fœderatis ciuitatibus & cum lex Syllani & Carbonis lata est, domicilium in Italia habuit, ac intra sexaginta dies apud Prætorem professus est, is est in numero ciuium.

Archias est ascriptus Heracliensi ciuitati, in Italia domicilium habuit, apud Prætorem professus est.

Ergo Archias est ciuis Romanus.

In hoc Syllogismo minor est κρισιμώδης, id est, indiget probatione. Cum autem hæc controuersia sit in statu coniecturali, necessario sequitur hoc loco orationis recitandos esse locos confirmationis in statu coniecturali, supra traditos.

P R I M O

ORATIO CICERONIS

PRIMO itaq; Cicero ex statu coniecturali adfert locum à Testibus, quo firmissimè probare conatur, Archiam esse ciuem. Est autem huius argumenti hæc sententia Dialectica. M. Lucullus, Item Legati Heraclienses, Item populi ad hoc iudicium missi, testantur Archiam esse à Prætore ascriptum.

Ergo verum est.

Hoc argumento infringitur sententia Gracchi, qui dixerat, Archiam non esse ascriptum ulli fœderatarum ciuitatum, nec tempore legis latæ, domicilium in Italia habuisse, nec apud Prætorem professum esse.

SECUNDO. Est & locus in statu coniecturali de Tabulis, in quas res memoria dignæ referri solent. Gracchi Argumentum procul dubio tale fuit: Tabulæ in quas vnà cum alijs ciuibus Archias inscriptus fuit, perierunt.

Ergo incertum est an fuerit ciuis.

Respondet Cicero, Autoritas bonorum & integerrimorum virorum plus valet, quàm tabula.

TERTIO. Iusiurandum tabulis præferendum est. Nulli igitur dubium esse debet, quin Archias sit ciuis.

TEXTVS

TEXTVS ORATIONIS

EIVSQUE EXPLICATIO.

Adest vir summa Quid enim horum
 autoritate. Confirmatio infirmari Gracche po-
 tio propositionis ex lo- test: Heracleæ ne esse
 co status coniecturalis à eum ascriptum nega- Prima
 testibus. Testatur enim bis: Adest vir summa pars mino-
 hoc L. Lucullus vir sum- autoritate & religione ris propo-
 ma fide & religione. & fide L. Lucullus, sitionis.
 Deinde testatur idem le- qui se non opinari, sed Confirmatio
 gati Heraclienses, cum scire, non auduisse, sed tio à testib.
 publica autoritate sena- vidisse, nō interfuisse, I.
 tus Heracliensis, & po- sed egisse dicit. Ad- II.
 puli ad hoc iudiciū missi. sunt Heraclienses le-
 L. Lucullus. De hoc gati, homines nobilif-
 L. Lucullo diximus in limi, † huius iudicij † ali.
 oratione pro lege Ma- causa cum mandatis qui huius
 nilia. Fuit vir clarifi- & cum publico testi iudicij
 mus, qui res præclaras monio venerunt, causa.
 gessit. Cū esset Prætor, † hunc ascriptum He- † al.
 Africā modestissime re- raciensem dicunt. eum.
 xit, & Mitridati se for- Hic tu tabulas deside- Obiectio
 tissimè opposuit. ras Heracliensium pu- Gracchi de
 opinari. s. Archiā esse blicas, tabulis.

ciuem. Nam opinio est infirmus assensus, sed scire, id
 est, habere causas vnde sciat Archiam esse ciuem.
 Hic tu tabulas desideras. Obiectio. Gracchus
 enim,

ORATIO CICERONIS

enim dicere & obijcere poterat: Licet testibus pro-
bes Cicero Archiam esse ascriptum, tamen nullis
tabulis ostendere poteris hoc esse verum.

blicas quas Italicobeli Italico bello. De hoc
lo incenso tabulario in bello vide L. Florum.

Solutio ob- *rectionis.* *Collatio fi-*
terisse scimus omnes. Est ridiculum. Con=
Est ridiculum ad ea futatio obiectionis, in
quæ habemus nihil qua facit collationem fi-
dicere, quærere quæ dei & Tabularum. Estq;
habere nō possumus, hæc sententia Ciceronis:

Collatio fi- *dei & Ta-* *bularum.* *Perierunt quidem Ta-*
& de hominum me- Perierunt quidem Ta-
moria, tacere, literarū bule incenso Tabulario
memoriam flagitare. Heracleiensi, sed pro his

Et cum habeas am- testes adsunt integerri-
plissimi viri religio- ni, Lucullus & Legati
nem, integerrimi mu- Heracleienses, quorum au-
nicipij iusiurandum, toritas cum maior sit
fidemq; ea quæ depra quam Tabularum, non
uari nullo modo pos- decet hos tantos viros
sunt repudiare, tabu- repudiare.

las, quas *idem* idem dicis municipij. Municipia
solere corrumpi, desi- dicuntur ciuitates, quæ
derare. cum Romanis ciuilia mu-

Negatione *hanc obie-* *ctionē Ci-* *cero soluit.* *At domicilium Ro-* *nera capiunt.*
mæ non habuit is, qui At domicilium. Alia
tot annis ante ciuita- obiectio, q̄ Cicero simpli-
tem datam sedem o- citer negando refellit.

mnium rerum ac for- sedem omnium re-
rum

PRO ARCHIA.

rum. id est, constituit vi-
uere & mori Romæ, mæ collocauit.

eumq; sibi locum legit, At non est professus.
vbi vitam exigeret. Imo vero his tabulis,

At nō est professus. quæ solæ ex illa pro-
Tertia pars minoris, cu- fessione collegioque
ius hæc est sententia: Ar- Prætorum obtinent
chias tabulis Metelli Præ publicarum tabula-
toris, quarum autoritas rum autoritatem.

est potissima, professus Nam cum Appij ta-
est. bulæ negligentius ad-

Quæ solæ. Quæ tabu- seruatæ dicerentur, Ga-
le fide omnium dignissi- binijq; quam diu in-
mæ fuerunt. columis fuit leuitas,

Nam cum Appij Sol post damnat onem ca-
uit obiectionem de tabu- linitas omnem tabu-
lis Appij & Gabinij larum fidem resignas-
Prætorum. set, Metellus homo

negligentius obser- sanctissimus mode-
uatæ. Et ideo multi clam stissimusque omnium
irrepissent, id est, nomi- tanta diligentia fuit, vt
na sua furtim inscrip- ad L. Lentulum Præ-
sent. torem, & ad iudices

resignasset. id est, euul- venerit, & vnus no-
gasset & sustulisset fi- minis litura se com-
dem, nec ijs tabulis vlla motum esse dixerit,
fides haberetur. His igitur tabulis nul-

lam lituram in no-

C 2

men

Tertia
pars mino-
ris propo-
sitionis.

Solutio ob-
iectionis de
tabulis Ap-
pij & Ga-
binij.

ORATIO CICERONIS

men A. Licinij videtis.

Quæ cum ita sint.

Conclusio. Quæ cum ita sint, quid Conclusio eorum Argu-
est quod de eius ciui-mentoribus, quæ hacten-
tate dubitetis, præfer- nus recitauit.

tim cum alijs in ciui- Etenim cum medio-
ratibus fuerit adscri- cribus. A minori ad
ptus.

Amplificatio a minori ad maius. Etenim cum medio-
cibus multis & aut tentia: Rhegini, Taren-
nulla aut humili ali- tini, Locrenses, Neapoli-
qua arte præditis, gra- tani, sepe donarunt ciui-
tuiti ciuitatem in Græ tate homines mediocres
cia homines imper- etiam histriones.

riebantur, Rheginos Ergo sequitur prom-
credo, aut Locrenses, ptissimè hoc beneficium
aut Neapolitanos, aut contulisse in Archiam
Tarentinos, quod Sce ingenio & eruditiones
nicis artificibus largiri præstantem virum.

Solebant, id huic sum- Scenicis, id est, histrio-
ma ingenij gloria præ- nibus, hominibus vilibus
dito noluisse & abiectis. spilleute.

Quid? cum cæteri nō Quid? cum cæteri.
modo post ciuitatem Amplificat hoc Argu-
da- mentum, addita ratione,
cuius hic est sensus: Multi alij postquam astute in
tabulas Rheginorum & aliorum irrepererunt et ci-
ues sint hoc vehementer delectantur. Archias vero
horum

Amplificatio superioris Argumenti addita ratio.

te.

PRO ARCHIA.

horum ciuitatibus, in quibus scriptus est, omnino legem Papiam, aliquo nihil vititur, quia videri modo in eorum municipium vult ciuis Heraclienfis. ^{Sancti huiusmodi} ^{in quibus} ^{tabulis} ^{repperunt} ^{id est} ⁱⁿ ^{repperunt} ^{Hic qui nec} ^{eorum tabulis nomina vititur quidem illis, in} ^{sua furtim inscripse} ^{quibus est scriptus,} ^{runt, aut inscribenda cu-} ^{quod semper se He-} ^{racliensem ciuem esse}

Post legem Papiam. voluit, reijciatur.

Lex Papiæ vrbis vsu peregrinos prohibebat, & iussit vrbe excedere omnes eos, qui non erant ciues Romani, de qua lege Cicero lib. 3. officiorum: Male, inquit, qui peregrinos vrbibus vti prohibent, eosq; exterminant, vt Petronius apud Patres nostros facit, Papius nuper, Nam vrbis vsu prohibere peregrinos sanè inhumanum est. Obseruent studiosi humanissimam orationem, qua Nausica apud Homerum ait:

— Peregrinos numina curant,

A Ioue nam supplex pauper procedit & hospes,
Huic quodcunq; datur præclari est muneris instar
Sit licet exiguum, tamen est præbere decorum.

municipiorum. In Romana historia varia leguntur discrimina hominum, qui sub imperio Romano Ciceronis & Liuij temporibus fuerunt.

ORATIO CICERONIS

- I. Erant Romæ nati ciues intra urbem.
- II. Ciues in suburbio.
- III. Ciues in Romano agro vel territorio nati.
- IIII. Coloni.
- V. Municipēs.
- VI. Socij donati Romana ciuitate.
- VII. Libertini Romani.
- VIII. Latini vel Italici populi.
- IX. Coloni Latini.
- X. Italici iuris populi.
- XI. Coloni Tributarij.
- XII. Hospites publici populi Romani.
- XIII. Amici fœdere sociati æquo.
- XIIII. Amici fœdere impari sociati &c.

Dispositio sequentis periodi.

Haecenus Cicero probauit Archiam asseriptum esse, deinde domicilium habuisse in Italia. Hic pergit ostendere Archiam à censoribus pro ciue iudicatum fuisse. Fuit autem Gracchi hæc obiectio :

Archias nunquam census est,

Ergo non est ciuis Romanus.

Cicero respondet : Gracche , ego nego consequentiam , & hanc consequentiam confutat hoc modo : Etsi enim Archias nunquam census est , Quod ex eo accidit , quia vel Roma absuerit , quando populus

PRO ARCHIA.

populus Romanus censebatur, vel eo praesente cen-
sendi ratio omnino neglecta est) nequaquam tamen
sequitur eum non esse ciuem. Et addit Cicero ra-
tionem: Censui enim non facit neq; confirmat ci-
uem, sed tantummodo indicat eum qui sit census.

TEXTVS ORATIONIS

EIVS QVE EXPLI-
CATIO.

Census. Census est an-
 nua reditus, et quicquid
 fortunarum quis habet.
 Hoc vero loco census est
 aestimatio rerum & ho-
 norum, secundum quam
 tributa pendebantur.
 Solebant enim Censores
 quinto quoque anno ci-
 ues Romanos censere.
 proximi, id est, no-
 uissimis, qui proxime
 populum Romanum cen-
 fuerunt.

posterioribus. Scilicet Censoribus qui ante pro-
ximos fuerunt.

primis. Scilicet Censoribus qui fuerunt primi Cen-
sores post datam Archie ciuitatem.

C 4

Sed

ORATIO CICERONIS.

Aliare=
pōtio, qua
Cicero
Gracchum
refutas.

Tribus fi-
gnis Grac-
chum re-
futat.

Sed quoniam census non ius ciuitatis confirmat, ac tantummodo indicat eum qui sit rat enim Archiam ipsum census, ita se iam tum confessum esse quod in- gessisse pro ciue his ter ciues non sit versa- temporibus, quæ tu tus. Igitur ciuem non criminari, nec ipsius esse. Id confutat Cicero quidem iudicio in ci- tribus signis. I. Quod uium Romanorum iu- testamentum fecerit. II. re esse verlatum.

Et testamentum sæpè ierit. III. Quod in be- fecit nostris legibus, & neficijs ad ærarium de- adhuc hæreditates ciui- latus sit.

um Romanorum, & Gessisse pro ciue. in beneficijs ad ærari- Gerere se pro ciue dici- um delatus est, à L. Lu tur is, qui iure ciuitatis cullo Pretore & Con- utitur, siue sit ciuis, siue fule. non sit ciuis.

adijt hæreditates. Licebit enim quemuis, siue propinquum, siue alienum, modo ciuis esset, hære- dem facere.

& in beneficijs. In beneficijs ad ærarium delati dicuntur ij, qui ciues Romani ex ærario publico beneficium aliquod accipiant, propterea quod in bello rem fortiter gesserunt. Ostendit igitur Cice- ro Archiam de Republica bene meritum fuisse.

Quære

PRO ARCHIA.

Quære Argumenta. Quære argumenta si Conclusio
 Conclusio primæ oratio^{Argumenta} qua potes. Nunquā huius primæ
 nis partis, in qua vrget enim hic neq; suo, ne-
 aduersarium, & oblique que amicorum iudi-
 mendicij arguit, cum vi- cio reuincetur.
 det se firmam & bonam causam habere.

Nunquam enim hic. Id est, Etiam si quæres * Virg. Contrabe
 Argumenta qualiacunq; velis, nunquam tamen his quicquid
 efficies, vt Archias ac amici eius sentiant à te satis sive ani-
 ostensum esse Poëtam non esse ciuem. mis, siue
arte uales.

Absoluimus primam huius Ora-
tionis partem. Antequam verò ad secundam par-
tem accedamus, summam primæ partis breuiter re-
petemus.

Huius partis primæ hic principalis fuit Syllo-
 gismus.

Omnes inscripti in socijs ciuitatibus sunt
 ciues,

Archias est inscriptus,

Ergo Archias est ciuis.

Maior propositio est manifesta, Minor verò est
 incerta, Quare probationibus indiget.

Has probationes sumit Cicero ex statu conie-
 cturali, videlicet à Testibus & Tabulis, quod sit He-
 racleæ ascriptus, & quod sit professus.

Postea addit verisimile ex minori ad maius :

C 5

Multi

ORATIO CICERONIS

Multi leuiorum artium periti ascripti sunt
in socijs ciuitatibus.

Ergo verisimile est & hunc Archiam ascrip-
tum esse.

Postremo signa Romani ciuis addit: 1. Adijt
hereditates. 2. Testamentum fecit. 3. in beneficijs
ad ærarium delatus est, quæ omnia in ciuem Roma-
num cadunt.

Cum autem causa per se fuerit tenuis & exi-
gua, reddit eam in secunda orationis parte, quæ iam
sequitur, splendidiorem & illustriorem, addito loco
communi de laude literarum. Atq; ita Cicero trans-
fert orationem ab Hypothesi ad Thesin, id est, ad
locum communem, scilicet: Omnes studiosi sunt
colendi & magnificiendi.

SEQUITVR SECVNDA

Orationis pars, eiusque
enarratio.

Dispositio sequentis
membri.

Hesternæ lectione inter cetera breuem ἀναγε-
φαιλέωσις recitauī earum rerum, quæ in
prima huius orationis parte à nobis tractatæ sunt.
Viliſis

PRO ARCHIA.

Vtilissimum enim est in omni studiorum genere, summam rei seu capita materiarum animo concipere.

Nunc, ut dixi, sequitur secunda orationis pars, quæ est generis demonstratiui. Laudat enim & commendat in genere Cicero optimarum artium, & præcipue poëtices studium quæ est, ut Erasmus alicubi inquit, placenta delitijs condita ex omni disciplinarum genere. Verum Cicero antequam ad secundæ orationis partem perueniat, præmittit breuem narrationem quasi exordium huius secundæ partis, quorationem reddit, cur Archiam magnificat.

Est autem huius sequentis Paragraphi seu periodi hæc Dialectica sententia.

Archiam magnifico. Ratio, Quia eius studia prosunt mihi, primò ad delectationem, secundò, ad utilitatem in hac forensi facultate dicendi.

TEXTVS ORATIONIS

EIVSQUE EXPLICATIONIO.

Quæres à nobis Gracche, cur tantopere hoc homine delectemur? Quia suppediat nobis ubi & animus ex hoc forensi strepitu reniciatur, & aures conuicio defessæ conquiescant.

Obiectio.
Gracchi.
Solutio obiectiõnis.

An tu

ORATIO CICERONIS

II.

An tu existimas aut An tu existimas. In
suppetere nobis pos- historiarum lectione ma-
se, quod quotidie di- nifestum est magnos vi-
camus, in tanta varie- ros Poëtarum & aliorū
tate rerum, nisi ani- eruditorum hominum
mos nostros doctrina scriptis delectatos fuisse.
excolamus? aut ferre Laudatur Scipio Africa-
animos tantam posse nus, qui semper in mani-
contentionem, nisi eos bus habuit libros Xeno-
doctrina eadem rela- phontis de disciplina
xemus.

Cyri.

Laudatur etiam Age-
filaus, optimus & sapientissimus Spartanorum rex
qui nunquam cubitum ire, nunquam cum è lecto
surrexisset prodire, aut aliquid agere solebat, quin
prius aliquid in Homérico poëmate legeret, & quo-
ties à negotijs vacuum tempus dabatur, statim ad
Homerum properabat affirmans se ad Amasium su-
um ire. Sic Alexander Magnus Homeri opus tutis-
simum belli viaticum appellabat. Sic Hadrianus Im-
perator Poëtices studiosissimus fuisse dicitur.

* Philip: Melanth:

Si decus Ausoniæ linguæ retinere studetis,
Si vultis rectè verba Latina loqui.
Cura sit à teneris vatum cognoscere scripta,
Eloquij fontes hoc sciat esse puer.

Dispo-

PRO ARCHIA.
Dispositio sequentis Pa-
ragraphi.

Cum in proximo membro superiori lectione
exposito Cicero dixerit, se magnoperè persona Ar-
chiæ delectari, Pergit hic ad locum communem,
transfereus Hypothesin ad Thesin, quod quomodo
fiat, & in Dialectica & Rhetorica à nobis dictum
est. Meminerunt iuniores Ciceronem in proposi-
tione duo membra proposuisse. Primum enim dixit,
se probaturum Archiam, etiamsi nō sit ciuis, tamen
propter doctrinam in urbem assciscendum esse. Id
iam hac secunda orationis parte probat, cuius prin-
cipalis sit Syllogismus.

Literæ & maximè Poeticæ ob insignem utili-
tatem & suauitatem amandæ, fouendæ, & in alijs
si ipsi eas non gustauimus, admirandæ sunt,

Archias his literis ornatissimus est,

Ergo Archias iure amandus est, & in urbem
cum non esset ciuis, ut sit assciscendus.

Maiorem Cicero quatuor Argumentis probat,
ut ordine in textu audiemus.

TEXTVS ORATIONIS
EIVSQVE EXPLICATIO.

Ego vero fateor. Pro= Ego vero fateor me
posito secunda partis hu his studijs esse deditu,
ius orationis, cuius hæc est cæteros pudeat si qui
literis

Occupatio

ORATIO CICERONIS

*
Finis studi-
orum est,
ut alijs
prosimus.

se ita literis abdiderit, Dialectica sententia Ego
ut nihil possint ex his, deditus sum studijs lite-
neq; ad communem rarū Hanc nudam pro-
afferre fructum, neq; positionem Cicero am-
in aspectum lucemq; plurimis verbis mirifice
proferre. Me autem illustrat & exornat. Et
quid pudeat? qui tot habes hic insigne exem-
annos ita viuo iudi- plum discriminis inter
ces, ut ab illis nullo Dialecticam & Rhetor-
me vnquam tempo- ricam.

re, aut commodum me his studijs. Cicero
aut ocium meum ab- callide in sua persona
straxerit, aut voluptas hæc effert, ne Archiam
auocarit, aut denique nimis laudare videatur.
somnia, retardarit. si qui ita literis se ab-
did erunt. Mihi videtur

commodius legi posse, ita se à literis abdiderunt, id
est, remouerunt, quæ lectio coherere magis mihi
videtur cum eis quæ Cicero postea dicit.

aut commodum & c. Hic locus Ciceronis di-
ligenter obseruandus est omnibus illis, qui in do-
ctrinarum studijs faeliciter progredi & cum laude
versari cupiunt. PRIMO enim dicit Cicero se nullo
commodo à studijs abstractum fuisse, Multi enim
studia abijciunt, quia vident se inde parum commo-
di haurire, Quare propter pugillum lucri ad quæ-
stuosiores artes se conferunt.

SECVN-

PRO ARCHIA.

SECUNDO, se nec ocio à studijs abstra-
ctum. Nam verum est quod Ovidius inquit :

Cernis et ignauium corrumpant oia corpus;

Vt capiant vicium ni moueantur aquæ.

Et Plutarchus: Ingenium hominis cariem cœu
in ocio contrahit.

TERTIO. Addit se nunquam voluptate à
studijs auocatum. Nam vt Cicero alicubi inquit :
In voluptatis regno non potest virtus consistere. Et
lib. 2. de finibus: Nemo est dignus nomine hominis,
qui vnum diem totum velit esse in voluptate. Idem
ad Atticum: Maximas virtutes iacere oportet vo-
luptate dominante. Quare vt Socrates apud Plato-
nem inquit: Voluptates oportet tanquam Syrenes
effugere eum, qui virtutem, tanquam patriam, in-
tueri desiderat.

QUARTO. Neq; somno se à studijs retra-
ctum esse dicit. Nam dormiendo & desidendo ne-
mo est gloriam consecutus. Et pulchrè Euripides
inquit: Nullus ignauius in celebrem virum euadit.
Et Salustius: Ignauia nemo immortalis factus est.
Hæc quatuor remorantur nostros scholasticos, quo-
minus emergant in magnos viros.

*Amplificatio ubi
est à rebus quæ
non sunt in se
sed in officio*

Quare quis. Et hoc Quare quis tandem
membrum dignum est me reprehendar, aut
memoria, vt commonefi- quis mihi iure succen-
ant iuniores in studijs feat, si, quantum cæte-

ORATIO CICERONIS

ris ad suas res obeun- omnes illecebras & vos-
das, quantum ad fe- luptates longe fugiendas
stos dies ludorum ce- esse. Vidimus enim ex
lebrandos, quantum hoc loco multos labore,
ad alias voluptates, & studio & exercitatione
ad ipsam requiem a- in præstantissimos viros
nimi & corporis con- euississe, & in arcem cu-
ceditur temporum, iusq; doctrinæ omniūq;
quantum alij tribuūt disciplinarum culmina
tempestiuus conuiuijs, peruenisse. Nam rectè
quantum deniq; alex, ab Epicharmo dictum
quantum pilæ, tan- est: Laboribus vendunt
tum mihi egomet ad nobis omnia bona dij.
hæc studia recolenda Cui adstipulatur illud
sumpsero.

Sophoclis: Nihil unquā
summarum rerum quis

sine labore consequitur, & eos laborare necesse est,
qui foeliciter vivere cupiunt. Et rectè Plato: Maxi-
ma, inquit. sine labore consequi proprium diuinita-
tis est bonum, apud nos non solum virtutes, sed cæ-
tera quoq; præclara quærentur sudore. Et nota est
vobis D. Hieronymi sententia: Literæ marsupium
non sequuntur, sudoris comites sunt & laboris, so-
cie ieiuniorum non saturitatis, continentia non lu-
xuria.

* Hic locus admonet me de sententia Cicero-
nis, quæ est in Oratione pro M. Cælio: Atq; scitote
Iudices, eas cupiditates quæ obijciuntur Cælio, atq;
hæc

PRO ARCHIA.

hæc studia, de quibus disputo, non facile in eodem homine esse posse. Fieri enim non potest, ut animus libidini deditus, amore, desiderio, cupiditate, sæpe nimia copia inopia, etiam nonnunquam impenitus, hoc, quicquid est, quod nos facimus in dicendo, non modo agendo, verumetiam cogitando, possit sustinere. An vos aliam causam esse vllam putatis, cur in tantis præmijs eloquentiæ, tanta voluptate dicendi, tanta laude, tanta gloria, tanto honore, tam sint pauci semperq; fuerint, qui in hoc labore versentur? Omittendæ sunt omnes voluptates, relinquenda studia delectationis: ludus, iocus, conuiuium, sermo etiam penè omnium familiarium descendendus &c.

SEQUUNTUR IIII. ARGUMENTA, quibus Cicero maiorem propositionem in hac secunda Orationis parte probat.

Horum Argumentorum hæc est
Dialectica dispositio.

Superiori lectione secundam orationis partem syllogismo Dialectico complexi sumus, hoc videlicet:

Literæ & maxime poeticiæ ob insignem utilitatem & suauitatem amandæ & fouendæ, atq; in
D alijs

ORATIO CICERONIS

alijs si ipsi eas non gustauimus admirandæ sunt.

Archias literis & studijs est ornatissimus,

Ergo iure amandus est.

Hoc autem in loco incipit Cicero probare maiorem quatuor Argumentis.

I. Illa studia amanda & fouenda sunt, ex quibus comparatur facultas dicendi.

Ex Poësi petitur facultas dicendi.

Ergo Poësis est amanda & fouenda.

II. Honestas per sese est expetenda.

Studia excitant ad honestatem & laudem.

Ergo studia sunt expetenda.

III. Ea quæ prosunt non solum ad honestatem, verumetiam quæ regunt mores & publicas actiones sunt amanda.

Libri & exempla scripta non solum prosunt nobis ad honestatem, verumetiam regunt mores & publicas actiones.

Ergo libri & exempla scripta magni sunt facienda.

IIII. Ea quæ adferunt suauitatem & delectationem sunt colenda.

Studia literarum non solum prosunt, verumetiam eorum est magna suauitas & delectatio.

Ergo hæc studia sunt colenda.

TEXTVS

TEXTVS ORATIONIS

EIVSQUE EXPLICATIO.

Hoc. scilicet quod in studijs versatus sum & ea magni facio. Atq; hoc ^{† al.} ideo concedendum est mihi, adeo. quod ex his studijs ^{Primum} hæc quoq; ^{Argumentum.} crescit oratio & facultas, quæ ^{† al.} quâta-
cunq; in me est, nunquam amicorum censetur. periculis defuit. Quæ si cui leuior videtur, illa quidem certè, quæ summa sunt ex quo fonte hauriam sentio.

Profligatorum. Sci- ^{Secundum} licet Catilinariorum. Ex ^{Argumentum.} rum præceptis, multisque literis mihi ab adolescentia suasissem, nihil esse in vita magnopere expetendum nisi laudem & honestatem, in ea autem persequenda, omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis Marcellò habuimus, sic atque exiliij parui esse enim inquit: Non vita ducenda, nunquam

ORATIO CICERONIS

*
Eurip:
Est certe
maximum
& longe
maius ma-
lum, quam
vt oratione
describi
possit pa-
tria amissa
laribusq;
vagari.

me pro salute vestra hæc dicenda est, quæ spi-
ritu & corpore continen-
tiones, atque in hos tur, illa inquam illa est
profligatorum homi- vita, quæ viget memoria
num quotidianos im- seculorum omnium, quæ
petus obiecissem. posteritas alit, quam ipsa
eternitas semper intuetur. Idem lib. 3. de finibus: Est
hominis ingenui & liberaliter educati velle bene
audire à parentibus, à propinquis, à bonis etiam vi-
ris & futuræ post mortem famæ etiam detracto
sensu consulendum est. Vt autem studiosi hoc Ar-
gumentum rectius intelligant, sciant Valerium Ma-
ximum testari Ciceronem gloriæ cupidissimum fu-
isse. Longa enim Epistola à L. Luceio ciue Roma-
no enixe petijt, vt Catilinariæ coniurationis histori-
am seorsim ab alijs rebus ad propagandam nominis
sui famam scribere vellet, neq; abstinuit illud quoq;
deposcere, vt in ea etiam aliquid amicitie daret,
ipsoq; viuente eam ederet, vt viuens gloria sua per-
frui posset.

Dispositio tertij Argumenti.

Sequitur tertium Argumentum, quo probat stu-
dia literarum esse colenda. Hæc enim gubernant
mores & consilia gubernandæ Reipublicæ adiu-
uant. Et addit Cicero rationem, quia literæ conti-
nent rationem bene viuendi. Postea addit obiectio-
nem: Num igitur nulli sunt magni viri sine erudi-
tione

PRO ARCHIA.

tionem. Primum Cicero respondet per Concessionem, quod multi viri magni sine doctrina fuerint. Et addit rationem, quia magna naturæ vis est. Deinde subiicit correctionem: multum tamen conducit doctrina, & perfectum quiddam existit, cum ad bonam naturam accesserit doctrina. Hoc postea probat exemplis Scipionis Africani, C. Lælij, L. Furij, Catonis Senioris. Et profecto verum est, cum in paranda virtute concurrunt doctrina, disciplina, & bona natura, tum singulare quiddam existere solet. Hinc Aristides interrogatus, quomodo virtutem consecutus esset, Respondit: Præcipua causa est natura, & ego naturam studiose adiui.

TEXTVS ORATIONIS
EIVSQUE EXPLICATIO.

Sed pleni omnes sunt libri, plene sapientum voces, plena exemplorū vetustas, quæ iacerent in tenebris omnia, nisi literarum lumen accenderet, Quam multas nobis imagines non solum ad intuendum, verum etiā ad imitandum fortissimorum virorum expressas, scriptores & Græci & Latini relique-

D 3

Tertium
Argumentum.

*
Ut sunt Homerus, Thucydides, Herodotus, Plutarchus

* Non solum intueri excellentium virorum exempla debemus, sed etiam imitari pro nostra facultate & vocatione.

Liuius & alij multi.

ORATIO CICERONIS

runt: Quas ego mihi semper in administranda Republica proponens, animum & mentem meam, ipsa cogitatione excellentium hominum confirmabam.

* *Due res præcipue omnia hominum sanorum consilia & actiones in Repub. & vita priuata regunt, videlicet, doctrina, seu præcepta in philosophia & legibus honestis proposita. Deinde exempla consiliorum & euentuum ac poenarum, quæ serè conspectiora sunt, & efficacius animos rudiorum mouent, quam præcepta.*

Obiectio. Quæret quispiam, Quæret quispiam. quid? illi ipsi summi Hic locus obseruatione viri, quorum virtutes dignus est. Nam ingens literis proditæ sunt, naturæ vis est, eadem uerba ista ne doctrina, quam ro quorum hic Cicero tu laudibus effers, erumeminit, disputantur inditi fuerunt? *tertio libro de Finibus*

Concessio. Difficile est hoc de ubi Cicero affirmat, multis omnibus confirmare, tos sine doctrina naturæ sed tamen est certum ram ipsam secutos multa quid respondeā: Ego laudabilia fecisse. Et ibi multos homines exdem: Sæpius ad laudem cellenti animo & virtute fuisse, & sine doctrina, quàm doctrina *Quia magna est natura ipsius sine natura valuit. Idem Cicero lib. 2. de natura per se ipsos & modorum: Meliora sunt ea que*

PRO ARCHIA.

quæ natura quàm quæ ratos & graues exitis-
arte perfecta sunt. Mo- se fateor.

nendi igitur sunt iuniores, vt quisq; suæ naturæ vim
examinet, & videat ad quod doctrinæ genus natura
procliuior & pronior sit: Quare & Cicero lib. 3.
de oratore recte monens inquit: Diligentissimè hoc
eis qui instituunt atq; erudiunt alios, videndum est
quo sua quemq; natura maximè ferre videatur.

Quæret quispiam quid? scilicet ais videlicet
studijs formari mores & adiuuari administratio-
nem Reipublicæ.

Cum ad naturam Etiam illud adiungo:
eximiam atq; illustrè sæpius ad laudem atq;
acceserit ratio quæ= virtutem, naturam si-
dam. Eruditè Cicero ad= ne doctrina, quam si-
dit ad illustrè naturā ac= ne natura valuisse do-
cedere debere rationē et ætrinam.

confirmationem, opus Atq; idem ego con-
enim est in amplissimo tendo, cum ad natu-
studiorū pelago certa ra= ram eximiam atque il-
tione, id est, institutione lustrem accesserit ratio
et confirmatione & assi= quædam confirma-
dua exercitatione, Aliis tioq; doctrinæ, tum il-
n. naturæ bonitas et di= lud nescio, quid præ-
uinitus indita d'vvaµig clarum ac singulare so-
plerumq; corrumpitur. lere existere.

Vt idem Cicero lib. 3. Tusculanarū Quæstionum con-
queritur, vbi sic inquit: Sunt ingenijs nostris semina

ORATIO CICERONIS

innata virtutum, quæ si adolescere liceret, ipsa nos ad beatam vitam natura perduceret, nunc autem simul ac editi in lucem & suscepti sumus in omni continuo prauitate versamur, ut pene cum lacte nutriticis errorem suxisse videamur. Cum vero parentibus redditi. Id est, magistris traditi sumus, tum ita varijs imbuimur erroribus, ut vanitati veritas & opinioni confirmata ipsa natura cedat.

Exempla.

Ex hoc esse hunc numero, quem patres ostendit multos ad boni nostri viderunt diuinam naturam culturam num hominem Africartium adiecisse. canum. Ex hoc C Læ Africanum. De huius lium, L. Furium, mo- Africani eloquentia, Cidefissimos homines cero in li. de officijs sic & continentissimos, ex inquit: Quidam ad eas hoc fortissimum vi laudes, quas à patribus rum, & illis temporice acceperunt, etiam suas bus doctissimum Ca addunt, ut hic Africanus tonem illum senem, eloquentia cumulauit qui profecto si nihil bellicam gloriam. ad percipiendam co C. Lælium, De hoc lendamque virtutem Lælio vide Ciceronem in literis adiuuantur, libello de senectute. nunquam se ad ea L. Furium. L. Furius rum studium contu- ut idem Cicero in lib. de lissent. claris oratoribus inquit: Perbenè

ORATIO CICERONIS

Hæc studia adolescentiam agunt &c. *Artes & studia omni ætati prosunt, eamq; iuuant, & oblectant, ideoq; doctrina & eruditio corona senum à Salomone dicitur.*

II. *Studia aduersis rebus solatium præbent. Id verum esse docet historia Alexandri. Nam cum is Thebas diriperet, Pindari Poætæ ædibus ac familijs parci iussit, id quod & antea Lacedæmonios fecisse legimus, propter hanc in ipsius Poætæ domo factam inscriptionem: Πινδαρος τῷ μυσῶν ποίῳ τῷ Σούγαν μὴ καίεται, id est Pindari Poætæ tectum ne cremate. Vnde hos versus studiosi obseruent:*

*Magnus Alexander Thebana victor in vrbe,
Omnia cum miles perderet igne ferus.
Parcite Pindaricis, Rex inquit, parcite tectis,
Non hæc vel violet flamma, vel vlla manus,*

*Sola domus maneat diuini salua Poætæ,
Cætera, quantumuis splendida, tectis cadant.*

Sic, vt Plutarchus scribit, cum classis attica à Syracusanis oppressa esset, multi ob Euripidem Poetam saluati sunt. Eius enim Poætæ versus præ cæteris Syculi admirabantur, & si quos à captiuis Atheniensibus habere poterant, perdiscebant, vnde captiuorum multi liberati Athenas reuertentes Euripidem adhuc viuentem salutatum ibant, asserentes, se eius versibus esse seruatos. Alij quidam cum illius versus Dominos suos discerentes, docuissent, ab eis præmij loco manu missionem acceperunt. Plu-

rimè

PRO ARCHIA.

rimi post prælum per ciuitates dispersi ac vagi victum sibi horum versuum recitatione comparabant.

III. Dicit studia esse omnium locorum. Inde illud Neronis dictum enatum est: Quælibet terra alit artem. Et obseruent iuniores Persij versus de nostris studijs.

— Petite hinc iuuenesq; senesq;
Finem animo certum, miserisq; viatica canis.

Dispositio sequentis membri.

Sequitur Amplificatio superiorum Argumentorum. Habent hic autem studiosi illustre exemplum istius doctrinæ Rhetoricæ, de qua & nuper diximus, videlicet, de transferenda Thesi ad Hypothesin & contra. Hactenus enim Cicero laudes Archiæ ad suam personam retulit, ne suspecta esset laudatio. Nunc vero ut ostendat ab ipsis iudicibus magnificandum esse Archiam, singulari quodam artificio à Thesi ad Hypothesin se confert, Argumento ab ipsa Poëtices arte & literarum studijs sumpto.

Ars, inquit, laudem meretur etiam apud eos qui eam ignorant.

Igitur & Archias laude & admiratione dignus est.

Et

ORATIO CICERONIS

Et subiicit similitudinem ab exemplo Roscij
sumptam, qua Argumentum illustrat.

Quales in Roscio motuum celeritates fuerunt,
quibus omnium amorem sibi conciliauit, tales ani-
morum & ingeniorum motus sunt in Archia.

Similitudinem hanc probat, quod multos sæpe
versus Archias ex tempore composuerit, & eandem
rem commutatis subinde verbis efferre potuerit.

Postremo (vt in sequenti Paragrapho audie-
mus) ostendit Poeticam omnibus alijs artibus esse
præstantiorem, & tale constituit Enthymema:

Poetam ipsa natura effingit, & diuino affla-
tu ornatus est.

Igitur Poetæ sunt diuini.

Id amplificat postea à maiore:

Nulla vnquam barbaries violauit nomen
Poetæ,

Saxa respondent vocibus, bestię cantu fle-
antur.

Igitur & nos Poetarum voces mouere de-
bent.

TEXTVS ORATIONIS EIVSQUE EXPLICATIO.

Amplifica- Quod si ipsi hæc ne- * Virgilius de Ænea in
tio superio- que attingere neq; sen tuente in clypeo serie Ro-
rum Argu- su nostro gustare pos- manæ historiæ: Miratur
mentorū. semus, tamen ea mira- rerumq; ignarus imagine
gaudet. ri de-

PRO ARCHIA.

ri debemus, etiam cum
in alijs videremus.

Quis nostrum tam

Rosci morte. Rosci-
us hic celeberrimus fuit
histrionis, cuius Cicero me-
minit in lib. 1. de Orato-
re, cuius verba hæc sunt:
Vt ad hanc similitudi-
nem huius Histrionis ver-
ba dirigamus, videtis ne,
quam nihil ab eo, nisi
perfectè nihil nisi cum
summa venustate fiat, ni-
si ita vt deceat, atq; vt
omnes moueat atq; dele-
ctet? Itaq; hoc iamdiu
est consecutus, vt in quo
quisq; artificio excelle-
ret, is in suo genere Ro-
scius diceretur.

animo agresti ac duro
fuit, vt Rosci morte *Similitudo*
nuper non commo- *à Rosci*
ueretur? Qui cum esset *persona*
senex mortuus, tamen *sumpta.*
propter excellentē ar-
tem ac venustatem, vi-
debatur omnino mo-
ri non debuisse.

Ergo ille corporis mo-
tu tantum amorem
sibi conciliarat à no-
bis omnibus, nos ani-
morum incredibiles
motus, celeritatemq;
ingeniorum, negligē-
mus?

Quoties ego hunc *probatio*
Archiam vidi ludices *similitudi-*
(vtar enim vestra be- *nis.*
nignitate, quoniā me
in hoc nouo genere
dicendi tam diligen-
ter attenditis) quo-
ties ego hunc vidi,
cum

ORATIO CICERONIS

cum literam scripsisset, nullam, magnum set nullam. Hic phrast
 numerum optimorum utitur Cicero, cum nihil
 versuum de his ipsis omnino scriptum esse si-
 rebus, quæ tum age- gnificat, ut in oratione
 bantur, dicere ex tem- pro A. Cluentio: In qui-
 pore? Quoties reuoca- bus tabulis de furto lite-
 tum eandem rem di- ra inuenitur nulla.
 cere commutatis ver-
 bis atque sententijs?
 Quæ verò accurate
 cogitatèq; scripsisset,
 ea sic vidi probari, ut
 ad veterum scripto-
 rum laudem perueni-
 rent.

Dispositio sequentis paraphrasi.

Addit Cicero hoc loco conclusionem superioris
 Syllogismi. Est autem hæc huius membri pro-
 positio: Iure diligo Archiam, & vos eum diligere
 & magnificare decet.

Hanc propositionem confirmat Primum ab
 Honesto:

Archias est ex numero Poëtarum, quos Enni-
 us sanctos appellat.

Ergo

PRO ARCHIA.

Ergo est magnificandus.

Secundum Argumentum ab exemplo sum-
mit :

Colophonij, Chij & alij singulari contentione
sibi vendicant Homerum mortuum.

Ergo nos hunc Poetam viuum non reiicias-
mus.

Tertium Argumentum sumptum est ab
utili.

Archias plurimum benefecit populo Romano.

Ergo ex nostra urbe non est reiiciendus.

Quartum Argumentum ab exemplo :

Ennius poeta charus fuit Scipioni, & propter
ingenium in urbem receptus est.

Ergo decet & vos Archiam diligere, & in
urbe retinere.

Quintum Argumentum etiam ab exem-
plis sumptum est.

Alexander fortunatum pronunciat Achillem,
quod is suarum rerum scriptorem habuerit Home-
rum. Item Pompeius donauit Theophanem ciuita-
te, quod eius res gestas descripserat.

His duobus exemplis addit tertium à minori :

Scylla Hispanos & Gallos milites ciuita-
tibus donauit.

Ergo multò magis hunc Poetam petentem
ciuitate donasset.

Postea annectit quartum exemplum à Metela
lo sumptum.

TEXTVS

ORATIO CICERONIS

Textus Orationis eiusque
explicatio.

Conclusio
superioris
syllogismi.

Hunc ego non diligam? Atqui sic à summis non admirer? non hominibus. Vulgo enim omni ratione defendi solet: Poetam nasci, dendum putem? At oratorem fieri. Et Plato, qui sic à summis hominibus eruditissimis signis non arte, sed diuinaque accepimus, cetero afflatu, omnia ista poetarum studia, & domata canunt. Idem in lib: citrina, & præceptis, 2. de Repub. Poetas deorum & arte constare, Poetarum filios esse dicit. Et tam natura ipsa valeat Homerus in odys: Iuvenere, & mentis viri Poetis carmina dictare bus excitari, & quasi scribit. diuino quodam spiri- & quasi diuino quodam spiritu afflari, tu afflari. Iuxta illud Ouidij.

Est Deus in nobis agitante calescimus illo,
Sedibus æthereis spiritus iste venit. Idem:

At sacri vates & diuum cura vocamur,
Sunt etiam qui nos numen habere putent.

Pindarus: Naturæ bona antecellunt ijs, quæ doctrina & studio comparantur.

Quar-

PRO ARCHIA.

Quare suo iure. *Primū* Quare suo iure no- *Primum*
Argumentum, cuius hæc ster ille Ennius san- *Argumen-*
est Dialectica sententia: ctos appellat Poëtas, *tum, ab ho-*
Sancti sunt magnifa- quod quasi Deorum *nesto.*
ciendi. aliquo dono atq; mu-

Archias ē sanctus, quia nere commendati no-
est Poëta, cui Ennius no- bis esse videantur.
men sanctum tribuit. Sit igitur iudices,

Ergo Archias est ma- sanctum apud vos hu-
gnificandus. manissimos homines,

Hoc argumentū ampli- hoc Poetæ nomen,
ficat à minori hoc modo, quod nulla vnquam
Saxa, solitudines, bestie barbaria violauit.
voce & cantu mouentur.

Ergo & vos voce Poëtæ Archie moueri decet.

sanctos. Sanctum propriè dicitur quod Deo
dicatum est. Iurisconsultus dicit sanctum vocari,
quod ab hominum iniuria defensum & munitum
est, inde sanctos viros & sanctas leges dicimus.

Saxa & solitudines. Saxa & solitudines *Amplifica-*
Locus est Physicus. Nam voce respondēt, bestie *tio primi*
in Physicis traditur in sæpè immanes cantu *Argumenti*
concauitatibus saxorum flectuntur, atq; confi- *à minori.*
& iugis montium reddi stunt, nos instituti reb.
vocem, quæ Echo voca- optimis, non Poëta-

E rum

*Delphinū & tumidas Lyra flexit Arionis vndas,
Durius his quem non Musica flectit, erit.

ORATIO CICERONIS

rum voce mouetur, id fit hoc modo. Aër
mur? percussus voce si defertur
ad obstaculum durum & concavum in eo collectus
resultat, & redit ad initium unde primum de
labi coepit, & quia aër eundo & redeundo fit imbecillior,
ultimas tantum syllabas vocis reducit. Hoc
est, quod Cicero hic dicit: Saxa & solitudines voce
respondent, id est, saxa & solitudines concave ita
sono mouentur, ut remittant aliquot vocis syllabas.

bestiæ sæpe immanes cantu flectuntur.
Sapientissimi homines ut mitiores artes nempe Poë-
ticam & Musicam pueris commendarent, finxe-
runt arbores, feras, volucres Orpheum admiratas &
canentem secutas esse. Fuit enim Orpheus insignis
Poeta & Musicus, qui agrestes & feros Thraciæ
populos cantu & suauitate permulcens ab inhu-
manitate traduxit ad mansuetudinem, unde Hora-
tius:

Syluestres homines sacer interpretesq; Deorum
Cœdibus & fœdo victu deterruit Orpheus,
Dictus ob id lenire Tigres rapidosq; leones.

Constat autem Poësin & Musicam habere
summam vim ad ciendos & permulcendos homi-
num animos: Nulla enim res ita penetrat in ani-
mos ut harmonia numerorum & vocum, qua qui
non mouentur rigidiores sunt feris & arboribus,
unde & recte dicitur: Qui non delectatur harmo-
nia

PRO ARCHIA.

nia non est harmonicè compositus. Papistæ ut com-
mendarent eloquentiam Antonij Patauini, hanc fa-
bulam imitati finxerunt pisces excertis è mari capi-
tibus audiuisse illum in littore Hadriatico concio-
nantem.

Et digni sunt memoria versus Virgilij:

Threicius quondam vates fide creditur canora
Mouisse sensus acrium ferarum,
Atq; amnes tenuisse vagos,
Et surda cantu concitasse saxa,
Suauifonosq; modos testudinis arbores secutæ,
Umbram feruntur præbuisse vati.
Sed placidis hominum dictis fera corda mitigauit,
Doctaq; vitam voce temperauit.
Iustitiam docuit: cœtu quoq; congregauit vno,
Moresq; agrestes expoliuit Orpheus. Vide Ma-
crob: lib. 2. in somnio Scip:

Præterea experientia docet feras & bestias
mirabiliter Musices dulcedine teneri. Equi tuba-
rum clangore ad pugnam excitantur. Cerui, ut est
apud Aristotelem, sibilo & cantu venantium capi-
untur. Plinius idem narrat cum inquit: Mira vis
est omnino Musicæ, Cerui enim fistulis capiuntur,
Pisces in stagno Alexandriae crepitu detmentur,
Cygnos hyperboreos Cytharæ cantus adducit.

ORATIO CICERONIS

Secundum
Argumen-
tum ab Ex-
emplo.

Homerum Colopho-
nij ciuem esse dicunt phoniij. De hac conten-
tione studiosi hunc ver-
sum obseruent :

tunt, Smyrnæi vero ἐπὶ αὐτῆς δὲ τῆς
suum esse confirmant. σὶ περὶ ῥίξας ἀμύρου
Itaq; etiam delubrum σμύρνα, ῥόδου, καὶ
eius in vrbe dedicarūt, λοφῶν σαλαμίν, ἰοῦ
Permulti alij præterea ἄργεῖα ἀδύων.

pugnant inter se atq; delubrum eius in vr-
contendunt. Ergo illi be dedicarunt. Fuitq;
alienum, quia Poeta Epitaphium Homeri ta-
fuit etiam post mortē le:

expetunt, nos hūc vi- Continet hic tumultus va-
uum qui voluntate & tem cognomine Home-
legibus noster est re- rum,

Tertium
Argumen-
tum à me-
ritis Ar-
chiæ.

pudiemus? Præsertim Qui cecinit laudes He-
cum omne olim studi- roum & fortia gesta.

um atq; omne ingeni- Pindarus: Poëtæ de-
um contulerit Archi- functos ad vitam redun-
as ad populi Romani cunt.

gloriam laudemque Præsertim. Tertium
cele- Argumentum sumptum
à meritis Archiæ, & in tale Enthymema redigi po-
test.

Plurimum benefecit Archias populo Roma-
no.

Ergo iniquum est cum eijcere ex ciuitate.

Antece-

PRO ARCHIA.

Antecedens probat Cicero, PRIMO, Archias enim adolescens descripsit bellum Cymbri- cum in laudem populi Romani, quod bellum Mari- us, qui abhorruiat à literis, confecit.

SECUNDO, Archias descripsit bellum po- puli Romani gestum cum Mitridate rege Ponti, de quo in Oratione pro lege Manilia diximus.

Cymbricas res. Id est, celebrandam. Nam & Adolescens descripsit bel Cymbricas res adole- lum Cymbricum in lau- scens attigit. Etiam dem populi Romani. De ipsi illi C. Mario, qui hoc bello lege Plutar- durior ad hæc studia echum in vita Marij. Et videbatur, iucundus Florum lib. 3. cap. 3. fuit.

Etiam ipsi illi C. Mario. Plutarchus de Ma- rio scribit quod à literis abhorruerit, nec ullis præ- ceptoribus uti voluerit.

Nec enim, Amplifi- Nec enim quisquā Amplifica- catio, cuius hæc est sen- est tam auersus à Mu- tio tertij tentia: Quilibet cupit sis, qui non mandari argumeti. labores suos honestis li- verlibus æternum suo- rum laborum præco- teris celebrari. nium facile patiat.

* Ouid.

Scindentur vestes, gemmæ frangentur & aurum,
Carmina, quam tribuent, fama perennis erit.

formata a dicto vel quod tuus est Themistocles qui fuit vir magnus cum
se portas esse magnificos qui magnos perierunt quia laurum

ORATIO CICERONIS

Exemplū.
* Pind.
Poëtica
laudans bo-
nos viros
floride vi-
uit.

Themistoclem illum Themistoclem illum.
sumum Athenis vi- Exemplis probat præce-
rum dixisse aiunt, cum dentem rationem.
ex eo quæreretur, De Themistocle vide
quod ἀπόμα, aut Herodotum lib. 7. & 8.
cuius vocem lubentis- Fuit autem vir amans pa-
simè audiret? eius à triæ, quem virtus sua vi-
quo sua virtus optimè ctorem, iniuria patriæ
prædicaretur. Itaq; Imperatorem Persarum
ille Marius item exi- fecerat, ut se ab ea oppu-
miè L. Plotium dile- gnando abstineret, insti-
xit, cuius ingenio pu- tuto sacrificio, exceptū
tabat ea quæ gesserat patera tauri sanguinem
posse celebrari. hausit, & ante ipsam a-
ram quasi quædam pietatis clara victima concidit.

ἀπόμα, id est, quam iucundam narratio-
nem.

ille Marius. scilicet qui prorsus fuit alienus à
Musis.

* Libenter fateor me ignorare an hic Ploti-
us, de quo Cicero ait, idem sit is qui & Crispinus di-
ctus fuit, & placita Stoicorum versibus complexus
est, quem Horatius garrulū & Lippum fuisse notat,
cum ait: iam satis est ne me Crispini sermīa Lippi
compilasse putes. Fuit & Plotius Tucca, amicus &
inter hæredes Virgilij, & unā cum Varro Ænei-
dos emendator. Fuit & L. Plotius Rhetor, cuius
meminit Cicero, & eius vitam Suetonius descripsit.
magnum

PRO ARCHIA.

magnum. Quia dura bellum magnum atque difficile. Quia gestum difficile, & in multa est terra mariq; varietate terra marique.

* De bello Mithridatico versatum, totum ab copiosis: à me dictum est in hoc expressum est. Qui explicatio Orationis Ci libri non modo L. Lucii Ciceronis pro lege Manilia. cullum fortissimum Carmine populus enim Rom: et clarissimum virum, fit viuar Vi hunc locum discentes verum etiam Populi rectius intelligant, legem Romani nomen illud persq; fo-

da est Oratio Ciceronis serant. pro lege Manilia. Populus enim Ro- Pontum. Id est, sedem manus aperuit Lucius regis Tygranis seu re lo imperante, Pontum gnū Mithridatis. Est. n. & Regis quondam Pontus prouincia Asia. opibus, & ipsa natura Armeniorum. Id est, regionis vallatum. Po- Tygranis, qui se generi puli Romani exerci- suo Mithridati adiunxe- tus eodem duce, non rat, vide Plutarchum in maxima manu innu- vita Luculli, & oratio- merabiles Armenio- nem pro lege Manilia à rum copias fudit. Po- nobis explicatam. puli Romani laus est. Populi Romani laus urbem amicissimam est. De hac eadem re & Cizicenorū ex om- in oratione pro lege Ma- ni impetu regio, ac to- nilia dictum est. rius belli ore ac fauci-

*Inarrando ea quae
sunt a Lucullo*

ORATIO CICERONIS

† al.
conserua-
tum.

bus ereptam esse atq; trophæa. Trophæa
† seruatam. Nostra sunt spolia hostium ca-
semper feretur ac pre-pta & stipitibus erecta,
dicabitur L. Lucullo *ut significarent victori-*
*dimicante, cum inter-*as de hostibus fugatis.
fectis ducibus depres-τροπην enim significat
sa hostium clasis, & conuersionem.
incredibilis apud Te-
nedum pugna illa na- Carus fuit Africano,
ualis. Nostra sunt tro- Quartum Argumentum
phæa, nostra monu- ab exemplo sumptu est,
menta, nostri trium- q. d. Ennius Poeta charus
phi. fuit Scipioni, & propter

Conclusio
tertij Ar-
gumenti.

Quare quorum in-ingenium in urbem rece-
genijs hæc feruntur, ptus est.
ab his populi Romani
fama celebratur. in sepulchro Scipio:

Quartum
Argumen-
tum ab ex-
emplo.

Carus fuit Africano Plutarchus scribit ad
superiori noster Enni- monumentum Scipionis
us, itaq; etiã in sepul- tres statuas esse colloca-
chro Scipionum puta- tas, quarum due Publij
turis esse constitutis. & Lucij Scipionum fu-
Et marmoratis laudi- isse dicuntur, tertia En-
bus nij Poetæ.

I. Exēplū.
Vide Val:
Max: li. 8.

marmoratis laudibus. Id est, quæ leguntur
in marmore scriptæ à Poetis. De hac historia vide
Liuium lib. 2. cap. 18

Ennius. Qui (vt Lucretius canit) primus
ameno

*Ennius. Qui (vt Lucretius canit) primus
ameno*

PRO ARCHIA.

amano detulit ex Helicone perenni fronde coronam. Floruit tempore Scipionis prioris, sub quo etiam stipendia meruisse traditur, ut Claudianus testatur.

Hærebat doctus lateri, castrisq; solebat
Omnibus in medias Ennius ire tubas.

De hoc Ennio vide Ciceronem in libro secundo de Oratore. Item Liuium lib. 48. Et Plinium lib. 7. Item Quintilianum. Cicero Ennij Epitaphium celebravit, quod tale est:

Aspicite ô ciues senis Ennij imaginis urnam,
Hic vestrum pinxit maxima facta patrum.
Nemo me lachrymis decoret, nec funera fletu
Faxit, cur? volito docta per ora virum.

bus certè non solum
ipsi qui laudantur, sed
etiam populi Roma-
ni nomen ornatur.

In cœlū huius, proa-
uus Cato tollitur. Ma-
gnus honor populo

Maximi, Marcelli, Romano adiungitur,
Fulvii. Hi duces fuerunt omnes deniq; illi Ma-
bellorum Punicorum. ximi, Marcelli, Fulvii

non sine communi o-
mnium nostrum lau-
de decorantur.

Ergo

ORATIO CICERONIS

† al.
rudem,

Ego illum qui hæc Rudium. Rudie ve-
fecerat † Rudium tam tuſtum oppidum in Ca-
hominē, maiores no- labria fuit, ubi Ennius
ſtri in ciuitatem rece- natus fuit.
perunt, nos hunc He- Silius Italicus lib. 12.
racliensem multis ci- de Ennio ſic inquit:
uitatibus petitum, in — Rudie genuere vetu-
hac autē legibus con- ſtae *quædam videri*
ſtitutum, de noſtra ci- Nam Rudie ſolo memo-
tate eijciemus? rabile nomen alumno.
Item paulo poſt: Sacer hic & magna virorum Aō
nidum cura eſt, & dignus Apolline vates.
Hic canet illuſtri primus bella Itala verſu.
Attollitq; duces cœlo &c.

Alij legunt rudem hominem, iuxta illud Ouidij.
Vtq; ſuo Martem cecinit grauis Ennius ore,
Ennius ingenio maximus, arte rudis.

Argumentum a locis diffinitis, ſimilitudinibus quæ probant longiorum
Amplifica- Nam ſi quis mino- Nam ſi quis. Ampli-
tio quarti rem gloriæ fructum ficatiuncula quarti bu-
Argumen- putat ex Græcis verſi- ius Argumenti. q d Græ-
ti. bus percipi, quam ex ca ſcripta leguntur in o-
latinis, vehementer et- minibus ſerē gentibus, la-
rar, propterea quod tina in Italia tantum.
Græca leguntur omni- Archias ſcripſit græcē,
bus ſerē gentibus, La- Ennius vero latine.
tina ſuis finib. exiguis Ergo gloria populi Ro-
ſanē continentur, mani ſcriptis Archiæ ad
plures

PRO ARCHIA.

plures gentes perueniet, quam Ennij carminibus.
Itaq; merito Archias apud vos maiori in precio sit
quam Ennius fuit apud maiores nostros.

Quare si res hæc quas

Quod cum ipsis, gessimus, orbis terræ
Clausula quarti Argu= regionibus definiun-
menti. Libris Archiæ non tur, cupere debemus,
solum gloria populi Ro= quò minus manuum
mani illustratur, verum= nostrarum tela perue-
etiam multi eorū lectione nerunt, eodem glori-
ad studium virtutis ex= am famamque pene-
uscitantur. trare,

gloriæ causa. Quia Quod cum ipsis po-
illi ex libris Archiæ pe- pulis, de quorum re-
tunt exempla, quæ in vi- bus scribitur, hæc am-
ta intuantur & imiten- pla sunt, tum ipsi certè
tur. qui de vita gloriæ

Quam multos. Quin= causa dimicant, hoc
tum Argumentum etiam maximum & pericu-
ab Exemplis sumptum. lorum incitamentum

* Magnus Alexander est & laborum.

quoties dormiuit Home= Quam multos scri- Quintum
rum, Narratur capiti ptiores rerum suarum Argumen-
supposuisse suo. magnus ille Alexan- tum etiam

cum in Sigæo. Hæc der secum habuisse di- ab Exem-
historia est apud Plutar- citur? Atque is ta- plis.

chum in vita Alexandri. men cum in Sigæo ad II. Exem-

Textus sic habet: Dum Achillis tumultum ad plum.
stiuisset,

ORATIO CICERONIS

fisset, ô fortunate in- Alexander coronis or-
 quit adolescens, qui nat statuam Achillis, huc
 tuæ virtutis præco- felicem appellat, quod
 nem Homerum inue- eidem viuo fidelis soci-
 neris, & verè. Nam us, videlicet, Patroclus,
 † ali. nisi † illi ars extitisset mortuo verò clarus præ-
 Illas exti- illa, idem tumulus, co, videlicet Homerus
 tisset, qui corpus eius con- sue virtutis contigisset.
 texerat, nomen etiam Neq; enim ignotum est
 obruisset. quantoperè Alexander
 Magnus delectatus est Homeri poemate, cui siue se-
 ria siue iocos tractaret, etiam cum armaretur in ho-
 stem, carmina Homeri decantari solebant, cui cum
 ex spolijs Babylonicijs ingentis precij scrinium ex
 auro & gemmis esset oblatum, & cæteri alij alijs
 vsui ad res preciosas asseruandas id destinarent.
 Respondit Alexander: Nulli rei magis idoneam
 esse eam arculam, quam Homericæ poemati asser-
 uando. Nobilissimo enim thesauro non minus no-
 bile vasculum, in quo reponeretur conuenire. Hic
 studiosi historiæ de Agesilao optimo & sapien-
 tissimo Spartanorum rege obseruent, qui nunquam
 cubitum ire, nunquam cum è lecto surrexisset pro-
 dire, aut aliquid agere solebat, quin prius quasi so-
 lenniter aliquid ex Homero leclitaret, & quoties à
 negotijs vacuum tempus dabatur, statim ad Home-
 rum properabat, ad Amasium puellumq; suum ire se
 dictitans, vnde patet quanti Homerus æstimatus sit.
 Theo-

PRO ARCHIA.

Theophanem Mi- Quid noster hic Ma-
tylenæum. Theopha- gnus qui cum virtute
nes Mitylenæus Poëta fortunam adæquauit?
Græcus, carmine gesta nōne Theophanem
Pompeij Magni descri- Mitylenæum scripto-
psit, & propterea, vt Ci- rem rerum suarum in
cero hic dicit, ab eo ama- concione militum ci-
tus, & vrbe Romana in uitate donauit? Et
concione militum dona- nostri illi fortes viri,
tus est. Theophanis me- & rustici, ac milites
nimit Cicero in Epistolis dulcedine quadam
ad Atticum. De eodem gloriæ commoti, qua-
Theophane & Plutar- si participes eiusdem
chus, & Cæsar in com- laudis magno illud
mentarijs de bello ciuili. clamore approbaue-
Et Cornelius Tacitus scri- runt.

bit, inter intimos M. Itaq; credo, si ciuis
Pompeij connumeratum Romanus Archias le-
fuisse, & eidẽ Theopha- gibus non esset, vt ab
ni defuncto cælestes ho- aliquo Imperatore ci-
nores Græcos tribuisse. uitate donaretur, per-

Meminit & Strabo hu- ficere non potuit
ius Theophanis lib. 13. Scylla vero eum Hi-
Scylla vero cum Hi- spanos & Gallos do-
spanos. Tertium Exem- naret, credo hunc pe-
plum, cuius hæc est Dia- tentem repudiallet,
lectica sententia: Scylla Hi quem nos in concio-
spanos & Gallos milites ne vidimus, cui cum
libellum

*
O terque
quaterque
beatos A-
gricolos bo-
na si sua
norint, etc.

A Memori.
Ironia.

III. Ex-
emplum.

ORATIO CICERONIS

libellum malus poeta ciuitatibus donauit.

de populo subiecisset, Ergo multo magis hunc quod Epigramma in poetam Archiam petentem secisset, tantum tem ciuitate donasset.

modo alternis versibus Item:

bus longiusculis, sta- Scylla malo poetæ prætim ex his rebus, quas mium tribuit.

tunc vendebar, iussit Ergo multo magis Ar-

ei præmium tribui, chian arte excellentem

sub ea conditione, ne munere affecisset. Itaq;

quid postea scriberet, non decet vos Archiam

Qui sedulitatem mali aspernari.

poetæ duxerit aliquo, quas tunc vendebar.

tamen præmio di- Nam Sylla post supera-

gnam, huius ingeni- tum Marium immanem

um et virtutem in scri- crudelitatem exercuit in

bendo & copiam non illos, quos vel suspicaba-

expetisset? tur ex Marij parte ste-

tisse, multos proscripsit, & proscriptorum bona

vendidit.

Dispositio à sequenti Periodo incipiens, & ad Conclusionem siue Epilogum huius orationis sese extendens.

Sequitur quartum Exemplum ab Exemplo Metelli, cuius hæc est sententia:

Metel-

PRO ARCHIA.

Metellus cū alios multos ciuitate donarit, Archiæ Poetæ facilius concessisset ciuitatem.

Turpe est igitur vos Archiam repudiare.

Antecedens probat: Primo, Quia Metellus Archia familiariter vsus est. Secundo, Quia Metellus cupidus erat audire rerum suarum commendationes. Hanc postremam rationem amplificat Ætiologia sumpta ex loco communi: Omnes enim homines trahuntur studio laudis.

Ingeniose autem Cicero adhibet hunc locum communem de gloria, ut ostendat Archiam conseruandum esse. Est enim hæc Ciceronis nuda & dilectica sententia: Omnes cupimus relinquere gloriam & laudem virtutis.

Ergo Poetæ, ex quorum numero est Archias, conseruandi sunt, ut nostram virtutem literis celebrent.

Antecedens huius Argumenti probat tribus rationibus. Prima ratio sumpta est à Philosophis. Secunda ab exemplis Bruti & Fuluij. Tertia à suo ipsius exemplo, quod laude delectetur.

Deinde his rationibus absolutis repetit propositionem, quod omnes homines studio laudis trahuntur. Hanc autem propositionem per Antithesin amplificat, Primo hoc modo: Nisi speraremus laudem secuturam esse virtutem, non obijceremus nos tot laboribus & periculis.

Secundo

ORATIO CICERONIS

Secundo, Amplificat Antithesin à minori:

Statuas & imagines corporum relinquinus.

Ergo multo magis in hoc esse debemus, ut imagines animorum & virtutum relinquamus in Poëmatibus expressas.

IIII. Quid à Q. Metello à Q. Metello Pio.

Quartum Exemplū. Pio familiarissimo suo Metellus hic Pius dicitur qui ciuitate multos do ob pietatem, quam pa-

nauit, neq; per se, neq; tria præsstitit, Sic enim per Lucullos impetra de eo scribit Sabellicus li. uisset & qui præsertim 1. Nec Metellus sese cum vsq; eo de suis rebus vitæ periculo in medias scribi cuperet, ut eti coniecisset flammæ, ut am Cordubæ natis Palladium ex incendio Poëtis pingue quid subtraheret, nisi in Paldam sonantibus atq; lade diuinum aliquod nuperegrinum, tamen men opinatus esset.

aures suas dederet. pingue. id est, indotum, quod pingui, ut aiunt, Mnerus factum est. Illis enim Poëtis non erat naturalis illa Romanæ lingue puritas.

Locus communis de gloria. Neq; enim est hoc Neq; enim. Amplifidisimulandum, quod cat hoc membrum, ut num obscurari non porest, per dixi, trib. rationibus. fed pro nobis feren- trahimur omnes. Sic dum: trahimur om- Cicero lib. 1. de officijs: nes studio laudis, & Omnes enim trahimur et ducimur

PRO ARCHIA.

ducitur ad cognitionis optimus quisq; maxi-
scientiæq; cupiditatem. mē gloria ducitur.

* Plinius.

Laudare est acerrimus stimulus mouendi.

* Seneca.

Gloria vmbra virtutis est.

Ipsi Philosophi. Pri- Ipsi Philosophi eti-
ma ratio Antecedentis am in illis libellis,
sumpta à Philosophis, quos de contemnenda
cuius hic est sensus: Phi- gloria scribunt, no-
losophi qui modestissimi men suum inscribunt,
videri volunt, scribentes & in eo ipso, in quo
de contemnenda gloria, prædicationem nobili-
tamen suum nomen ap- tatemque despiciunt,
ponunt, ne qui sint igno- prædicari de se ac no-
rentur. minari volunt.

Ipsi Philosophi &c. Idem dicit Cicero lib. 1.
Tusculanarum Quæstionum: Quid, inquit, nosir
Philosophi? nonne ijs ipsis libris, quos scribunt de
contemnenda gloria, sua nomina inscribunt. Sæpē
auditis gloriam, id est, approbationem propriæ con-
scientiæ rectē iudicantis, & aliorum rectē iudican-
tium non esse contemnendam. De hac gloria Cice-
ro libro 2. Officiorum pulchrē dixit: Vera gloria
radices agit, atq; etiam propagatur, ficta omnia,
tanquam flosculi celeriter decidunt, nec simulatum
quicquam potest esse diuturnum. Idem in Tuscu-
lanis Quæstionibus: Honos alit artes, omnesq; in-
cendit.

ORATIO CICERONIS

cendimur ad studiū gloria, iacentq; ea semper, quæ
apud quosq; improbantur.

Secunda
ratio.

Decius quidem Brutus, summus ille vir tus. Secunda ratio antea
& imperator Accij cedentis sumpta ab ex-
amicissimi sui carmi-emplo Decij, Bruti &
nibus templorum ac Fuluij, cuius hæc est sen-
monumentorum a- tentia: Brutus templorū
ditus exornauit suo- & monumentorum suo-
rum. Iam vero ille, rum vestibulis appendit
qui cum Aetolis En- carmina composita ab
nio comite bellauit Accio Poëta in laudem
Fuluius, non dubita- eius. Item Fuluius conse-
uit Martis manubias Eto bello Aetolico, ut sibi
Musis consecrare. Qua- perpetuam laudem con-
re in qua vire Impe- ciliaret, prædam Musis
ratores prope armati, consecrauit. Hinc igitur
Poetarum nomen, & videre est quanta sit in
Musarum delubra co- omnibus hominibus lau-
luerunt, in ea non de- dis cupiditas.
bent rogati iudices à Decius Brutus. De
Musarum honore, & hoc Decio Bruto vide
a Poetarum salute ab- Liuium lib. 18.
horre. amicissimi. De Bruti
& Accij familiaritate vide Ciceronem de claris ora-
toribus.

De Accio Poëta meminerint studiosi hanc nar-
ratio

PRO ARCHIA.

rationem: Cum Pacuvius grandi iam etate & diu-
tino corporis morbo affectus Tarentum ex vrbe
Roma concessisset, Accius tunc haud paruo iunior
proficiscens in Asiam, cum in oppidum venisset, di-
uertit ad Pacuuium, comiterq; inuitatus aliquot
ab eo diebus retentus Tragediam suam, cui Atreus
nomen fuit desideranti legit, Tum Pacuuium dixisse
aiunt: Sonora quidem esse quæ scripsisset &
grandia, sed videri ea tamen sibi duriora paululum et
acerbiora, Ita est, respondit Accius vt dicis, neq; eius
sanè me pœnitet, meliora enim fore spero, quæ de-
inceps scribam. Nam quod in pomis est, itidem in-
quit esse aiunt in ingenijs.

Quæ dura & acerbæ nascuntur, post fiunt mi-
tia & iucunda, sed quæ gignuntur statim mollia &
vieta, atq; à principio sunt viuida, non fiunt matu-
ra sed putrida.

cum Aetolis. De bello Aetolico vide Liuium
lib. 2. Et Florum lib. 2, cap. 9.

manubias. Manubiæ est præda ab hostibus ca-
pta. Gellius lib. 13. cap. 23. discrimen ponit inter
prædam & Manubias his verbis: Præda, inquit, di-
cuntur corpora ipsa rerum, quæ capta sunt. Manu-
biæ verò appellatæ sunt pecuniæ, quæ à Quæstore
ex venditione prædæ redactæ sunt.

Atq; vt id libentius. Atq; vt id libentius
Tertia ratio antecedentis faciatis, iam me vobis
& suo ipsius exemplo, cu- iudices indicabo, & de

Tertia
ratio.

ORATIO CICERONIS

meo quodam amore ius hæc est sententia. Ipse
gloriæ, nimis acri for- laude delector. Cum enim
tasse, veruntamen ho- audirem res gestas in
nesto, vobis confite- meo consulatu ab Archia
bor. scribendo inchoatas esse,

Nam quas res vos inhortatus sum eum, vt
in cōsulatu vestro vo- opus inchoatum absolue-
biscum simul pro sa- ret, meumq; nomen illu-
lure huiusce imperij, & straret.

pro vita omnium ci- faciatis. id est, vt Mus-
uium, proq; vniuersa sas in honore habeatis,
Repub. gelsimus, at- & Poëtis suis amici.

igit hic versibus atq; De meo quodam
inchoauit, quibus au- amore. De studio &
ditis, quod mihi ma- amore gloriæ, quo Cicero
gna res & iucunda vi- semper flagrauit, ita scri-
sa est, hanc ad perfici- bit Baptista Fulgosus:
endum hortatus sum. Huius gloriæ desiderio
incensus Marcus quoq;

Tullius Cicero, longa Epistola à Lucio Luceio ciue
Romano enixe petijt, vt Catilinarie coniurationis
historiam seorsim ab alijs rebus ad propagandam
nominis sui famam scribere vellet, neq; abstinuit, il-
lud quoq; deposcere, vt in ea etiam aliquid amicitie
daret, ipsoq; viuente eam ederet, vt viuens gloria sua
perfrui posset. Adeo enim magna est in plerisq;
hæc gloriæ sitis, vt quanquam Cicero per eloquen-
tiam eternam sibi comparasset nomen, eam quoq;
quæ

PRO ARCHIA.

quæ ex sapienter ac præclare gestis in administratione Reipublicæ sequi solent vendicare sibi cuperet.

Relatibit ad locum eorum in quo de gloria et tractat cum vss ad Epilogum Gradum

Nullā enim virtus. Nullam enim virtus ^{et premij lora}
Redit ad locum de glo- aliam mercedem la- ^{quæ est sola gl}
ria, & repetit proposi- borum periculorū
tionem: Omnes studio desiderat, præter hanc ^{miseriam}
laudis trahimur. Et hanc laudis & gloriæ, quā ^{ab antistite}
amplificat I. per Anti- quidem detracta iudi- ^{mercedem}
thesin. II. Amplificat ces, quid est, quod in ^{et}
ā minori. hoc tam exiguo vitæ

Nullam enim. Ut nos curriculo, & tam bre-
finem bonorum in æter- ui, tantis nos in labo-
na beatitudine colloca- ribus exerceamur
mus: ita veteres Romani nihil magis expetendum
esse quā gloriam putabant, ad eam omnes labores,
omnia pericula, etiam vitæ amissionem referebant,
cuius beneficio nomen suum fieri immortale arbi-
trabantur, eaq; gloria animam post hanc vitam de-
lectari. ^{Resignat. Vitæ quæ post hanc restant}

si nihil animus præ- Certe si nihil animus Ab Anti-
sentiret. id est, nisi præ- presentiret in posterū, thesi.
videret animus se solu- & si quibus regioni-
tum corpore manere & bus vitæ spaciū cir-
immortalem esse. cumscriptum est, nō
terminaret. id est, si a- dem omnes cogitatus
nimus interiret vñā cum terminaret suos, nec
corpore. tantis se laboribus fran-

*Metaphora
invisibilis, vltima
vultus tuus
frangit hanc*

ORATIO CICERONIS

geret, neq; tot curis vi- ^{Pergit dicere de gloria & genere}
gilijq; angeretur, neq;
toties de ipsa dimica-

ret. Nunc insidet que- Nunc insidet. Cum
dam in optimo quoq; sciamus post hanc vitam
virtus, quæ noctes ac animum nostrum esse im-
dies animum gloriæ mortalem.

stimulis concitat atq; commemorationem
admonet, non cum nominis. Nam si ani-
vitæ tempore esse di- mus cum corpore inetri-
mittendam comme- ret, commemorationem
morationem nominis nominis dimitteret.

nostri, sed cum omni
posteritate adæquan- ^{postea dicitur} * Quam avidi ac cupidi
dam. fuerint Romani gloriæ

An verò tam parui & magni nominis, osten-
animi videamur esse dunt historie Scipionis
omnes, qui in Repu- Africani, Pompei Ma-
blica, atq; in his vitæ gni, Q. Fabij, Iulij Cæ-
periculis laboribusq; saris, Adriani Seuceri, M.
versamur, ut cū vsq; Ciceronis, L. Syllæ Di-
ad extremum spaci- ctatoris, C. Caligulæ,
um nullum tranquil- Neronis, &c.

lum atq; ociosum spi- * Vita quid est & labor
ritum duxerimus no- est, & habendi vana cu-
biscum simul interitu- pido.

ra omnia arbitremur Tristis ad extremum
sollicitudo diem.

An

Valde ele-
ganter hæc
dicta sunt,
notat enim
cursum hu-
manæ vi-
tæ.

PRO ARCHIA.

An cum statuas. Se= An cum statuas & *A minori.*
 cundo amplificat à mino= imagines non animo-

ri: Statuas & imagines rum simulachra sed
 corporum relinquitur. corporum], studiose

Ergo multo magis co= multi summi homi-

nari debemus, ut animo= nes reliquerunt, con-

rum & virtutum imagi= filiorum relinquere,
 nes in poëmatibus ex= ac virtutum nostra-

pressas, relinquamus. rum effigiem, nonne
 multo malie debe-

Hæc vero siue à meo mus summis ingenijs
 sensu. Obseruent hic stu= expressam & politam

diosi, quod humana ratio Ego vero omnia quæ
 sine sacrarum literarum gerebam, iam tum in

cognitione de Deo eiusq; gerendo spargere me
 essentia & voluntate ac disseminare arbi-

prorsus nihil intelligat. trabar, in orbis terræ
 Vides enim hic optimum memoriam sempiter-

& sapientissimum virum nam. Hæc vero siue
 Ciceronem dubitare de à meo sensu post mor-

immortalitate animæ, re= tem absutura est, siue
 surrectione mortuorum, ut sapientissimi homi-

& vita eterna post hanc nes putauerunt, ad ali-

miseram & erumnosam quam animi mei par-

vitam secutura, de qua tem pertinebit, nunc
 nos Dei gratia in Eccle= quidem certè cogita-

sia certissimi sumus. Ut tione quadam speque
 itaq; Virgilius suum Po= delector.

ORATIO CICERONIS

ema hoc versu finiuit: Vitaq; cum gemitu fugit indignata sub umbras. Ita Cicero in dubitatione de immortalitate suam hanc Orationem concludit.

siue à meo sensu. Id est, siue censeo post mortem me res præclaras gessisse, siue non censeo, tamen cogitatione mearum rerum gestarum & spe delector.

Hæc vero siue à meo sensu &c. Apud Ethnicos varias fuisse opiniones de immortalitate animæ ostendit Elegia Tibulli, quæ sic habet:

Quin etiam mea tunc tumultus cum texerit ossa,
Seu matura dies fato properat mihi mortem,
Longa manet ceu vita tamen mutata figura,
Seu me finget equum rigidos percurrere campos
Doctum, seu tardi pecoris sim gloria taurus,
Siue ego per liquidum volucris vehor æra pennis
In quemcunq; hominem me longa receperit ætas
Inceptis de te subtexam carmina chartis.

De animæ immortalitate vide plura apud Virgilum lib. 6. Æneidos.

Dispositio Epilogi siue Conclusio- nis huius Orationis.

Sequitur postrema huius orationis pars, videlicet conclusio, quæ ut & reliqua huius orationis membra, iuxta præcepta Rhetoricæ nostræ facta est.

PRO ARCHIA.

est. Primo enim repetit præcipua membra, de quibus in tota oratione dixit. Deinde mouet affectus.

I. Archias ab amicis suis comprobatur, magnique æstimatur, cum propter dignitatem, tum venustatem artis.

II. A summis viris eius ingenium expetitur est.

III. Legitimus ciuis est Romanus testimonijs Legatorum Heracliensium, Luculli & tabularum Metelli.

IIII. Bene meritus est de Pop. Romano & Romanorum Imperatoribus.

V. Promisit Archias, se meas res gestas in Consulatu literis celebraturum esse.

VI. Archias in numero Poëtarum est, qui semper sancti habiti sunt, & ab omnibus bonis viris amati.

Ergo dignissimus est Archias ut à vobis in vrbe conseruaretur.

TEXTVS ORATIONIS EIVSQUE EXPLICATIONIO.

Quare conseruate ius Conclustio
dices hominem pudor orationis.
re eo quem amicorum I.

F s studijs

ORATIO CICERONIS

- studij videris proba- ingenio autem tan-
 ri tum dignitate, tum to. id est, tantam ad Poë-
 etiam venustate, Inge- ticam vim ingenitam &
 nio autem tanto, quan- quasi naturalem.
 to id conuenit existi- beneficio legis. scilicet
 mari, quod summo- cet Scyllanæ & Carbo-
 rum hominum inge- nis.
 nijs expetitur esse vi- autoritate municipij.
 deatis. Caussa vero scilicet Heraclia, cuius
 eiusmodi, quæ benefi- Legati, testabantur Ar-
 cio legis, autoritate mu- chian esse ciuem.
 nicipij, testimonio Lu- testimonio Luculli.
 culli, tabulis Metelli Qui dixit se non opinari,
 comprobetur. sed scire quod Archias
 sit ciuis.
 Que cum ita sint, pe- sit ciuis.
 timis à vobis iudices, tabulis Metelli. scilicet
 (si qua non modo hu- cet in quibus nullam li-
 mana, verumetiam di- turam in nomine Archie
 uina in tantis negotijs vidistis.
 commendatio debet verumetiam diuina.
 esse) vt eum qui vos, Nam Dei voluntas est vt
 qui vestros Imperato- illi qui diuinis donis or-
 res, qui Populi Ro- nati sunt, magnifiant.
 mani res gestas sem- in tantis negotijs. sci-
 per ornauit, qui etiam licet, vt docti viri in Re-
 his recentibus nostris pub. conseruentur, Sine
 vestrisque domesticis horum enim adminiculo,
 periculis, æternum se vt recte Plato sensit Res-
 pub.

PRO ARCHIA.

pub. non possunt confer- testimonium laudum
uari. daturum esse profite-

domesticis periculis. tur, isq; est eo nume-
Intelligit Catilinariam ro, qui semper apud
conspirationem, quæ à omnes sancti sunt ha-
Cicerone sopita fuit, biti atque dicti, sic in
quam Archias carmine vestram accipiatis fi-
describere inchoauit, vt dem, vt humanitate
Cicero antea dixit. vestra leuatus potius,

* Quid: quam acerbitate vio-
Est Deus in nobis, agitan- latus esse videatur.
te calescimus illo,

Quæ de causa pro
Impetus hic sacræ se- mea consuetudine bre-
mina mentis habet. uiter simpliciterq; di-
de causa, scilicet Ar- xi iudices, ea confido
chiana defendendo eam, probata esse omni-
& quæ ab accusatore ob- bus, quæ non fori ne-
iecta sunt refutando, vt que iudiciali consue-
soleo alijs in causis fa- tudine, & de hominis
cere. ingenio, & communi-

in bonam partem ter de ipsius studio lo-
accepta. Postulauerat cutus sum, ea iudices,
enim Cicero à iudicibus, à vobis spero esse in
vt paterentur eum vt bonam partem acce-
nouo quodam & inusita- pta, ab eo qui iudici-
to genere dicendi. um exercet certè scio.

certè scio. scilicet in bonam partem accepta esse
ea quæ dixi de Archia.

Habetis

VI,

ORATIO CICERONIS

Habetis Dei gratia breuem &

Dialecticam huius Orationis enarrationem, quam nullam aliam ob causam institui, nisi ut vos in præceptis artis Rhetoricæ confirmarem, & in dicendo & scribendo exercerem. Est autem hæc oratio ad filium Rhetorum ut manifestè ostendimus, diligentissimè conscripta. Deinde genus orationis purum, perspicuum ac simplex, ut ipse Cicero testatur, continet. Cum autem in Phædro Platonis grauissimè dicatur, ideo discendam esse Dialecticam & Rhetoricam, ut Deo grata & hominibus salutaria dicamus, hortor studiosos more meo solito, ut plurimum studij, multumq; exercitationis in formanda lingua & facultate benè dicendi ponant. Si enim Ethnici, quibus nulla veri Dei & sinceræ religionis fuit cognitio, summum studium in colenda eloquentia ponendum esse statuerunt, quanto magis nos, qui sumus membra veræ Ecclesiæ Dei, omnia nostra studia eò referre debemus, ut oratione propria ac perspicua gloriam Dei propagemus. Hanc enim ob causam initio conditi sumus, hanc ob causam vita nobis datur & prolongatur, ut illustremus gloriam Dei, & alijs vsui simus, ut in Psalmo dulcissimè dicitur: Non moriar sed viuam, & laudabo nomen Domini. Ut autem optimum dicendi modum nobis comparemus singulari consilio scripta Ciceronis in scholis conseruantur. Eloquentia enim
ex

PRO ARCHIA.

ex nullo autore facilius & elegantius discitur, quàm
ex Cicerone, ut alias sæpius & copiose à me dictum
est. Filius Dei seruet Ecclesiam, & pias scholas,
ut mentes iuniorum rectè erudiantur, & ad gra-
uissimarum rerum doctrinam feliciter præparen-
tur. Idem etiam ingenia nostra in propagandis bo-
nis artibus clementer adiuuet. Non enim ignorat
omnem nostram curam, labores & vigilas eò
spectare, ut iuuentus rectè erudiatur,
& suorum laborum fructum
percipiat.

F I N I S.

